

Emilia Byström

KULUTTAJALUOTOT JA NUORTEN VELKAANTUMINEN

Vakuudettomien kulutusluottojen vaikutus nuorten aikuisten velkaantumiseen

KULUTTAJALUOTOT JA NUORTEN VELKAANTUMINEN

Vakuudettomien kulutusluottojen vaikutus nuorten aikuisten velkaantumiseen

Emilia Byström
Opinnäytetyö
Syksy 2016
Liiketalouden koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma, oikeuden ja hallinnon suuntautumisvaihtoehto

Tekijä: Emilia Byström

Opinnäytetyön nimi: Kuluttajaluotot ja nuorten velkaantuminen

Työn ohjaaja: Lea Isopoussu-Koponen

Työn valmistumislukukausi- ja vuosi: Syksy 2016

Sivumäärä: 50 + 4

Opinnäytetyön aiheena on kuluttajaluotot ja nuorten velkaantuminen. Tarkoituksena on selvittää, ovatko vakuudettomat kuluttajaluotot merkittävä tekijä nuorten aikuisten velkaantumisessa sekä mitä seurauksia velkaantumisella voi olla ja miten veloista selviydytään. Aihe on ajankohtainen, sillä Suomessa on maksuhäiriöisiä henkilöitä enemmän kuin koskaan aiemmin.

Nuorten velkaantuminen on uusi yhteiskunnallinen ongelma. Erityisesti vakuudettomien kuluttajaluottojen ottaminen koetaan helpoksi ja nopeaksi tavaksi saada rahaa. Vakuudettomilla kuluttajaluotoilla tarkoitetaan luotonantoyritysten myöntämiä lyhytaikaisia, ilman vakuuksia saatavia pienlainoja. Luottojen tarjonta on lisääntynyt ja luottoa on helppo hakea internetin tai tekstiviestin välityksellä. Nuorella henkilöllä ei usein ole mahdollista saada muuta luottoa kuin pienlainoja, sillä niihin ei tarvita vakuuksia. Ilman vakuuksia saatavissa lainoissa on kuitenkin suuremmat korkokustannukset, jotka helposti aiheuttavat velkakierteen, josta voi olla mahdotonta päästä pois. Nuorten osuus maksuhäiriömerkintätilastoissa on huolestuttavan suuri.

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössä on lainoppi ja kvantitatiivinen eli tilastollinen tutkimus, joka on toteutettu tekemällä kysely Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Kysely tehtiin Webropol-ohjelmalla ja se lähetettiin sähköpostin välityksellä opiskelijoille. Kirjoittajan tekemän kyselyn ohella opinnäytetyön tilastollisena aineistona on käytetty myös valmiita tutkimuksia aiheesta. Lähdemateriaalina on käytetty pääosin Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tekemiä tutkimuksia, kuluttajansuojalakia, luottotietolakia ja hallituksen esityksiä.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että tutkimusten perusteella vakuudettomat kuluttajaluotot ovat yksi merkittävä tekijä nuorten velkaantumisessa. Luotonantoyritysten mainonta ja liian helppo lainaraha koetaan yhdeksi osasyiksi velkaantumiselle. Veloista selviäminen on kohtuullisen vaikeaa, sillä nuorella henkilöllä harvoin on maksukykyä hoitaa velkojaan tai saada järjestelylainaa pankista. Maksuhäiriömerkintä vaikuttaa laajasti henkilön elämään ja vaikeuttaa asunnon ja jopa työpaikan saantia. Pienlainojen korkokattosäätely on vähentänyt ongelmavelkaantuneiden määrää, mutta samalla myöskin kasvattanut keskimääräistä velan suuruutta velallista kohden.

Asiasanat: Vakuudeton kuluttajaluotto, velkaantuminen, maksuhäiriömerkintä, luotonantoyritys, korkokattosäätely

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Economics, option of Law and Administration

Author: Emilia Byström

Title of thesis: Unsecured credits and indebtedness of young people

Supervisor: Lea Isopoussu-Koponen

Term and year when the thesis was submitted: Fall 2016

Number of pages: 50+4

This thesis deals with unsecured credits and how they affect indebtedness of young people. The purpose of this thesis is to find out whether unsecured credits cause indebtedness among young people and what consequences this might have. And also how to overcome the challenges related to the debts. This is a topic of current interest because people have an increasing amount of payment disruptions than ever before.

Among young people indebtedness is a common and recent social concern. Especially unsecured credits are an easy and quick way to get money for young people who do not have collaterals for a loan. For this reason, unsecured credits are often very expensive which can easily cause indebtedness. The supply of unsecured credits has increased and applying for a loan is easy on the internet or by a text message. Unsecured credits usually have higher interest costs thus causing a circle of debt.

The research methods of this thesis consisted jurisprudence and statistical methodology. Statistical data was collected by using the Webropol tool. The survey was submitted to students of Oulu University of Applied Sciences by email. In addition to collecting statistical data, studies of Institute of Criminology and Legal Policy were used. The most essential sources used were Finnish legislation, researches made by Institute of Criminology and Legal Policy together with legal literature.

The results indicate that unsecured credits are one of the main reasons why young people incur debts. Creditor's aggressive advertising and easy way to lend money some of the reasons why young people have debts. Surviving debts is difficult because young people do not usually have ability to pay large amounts of money. Disruption in payments causes problems and even acquiring an apartment or telephone subscription might be impossible unless you can pay large advance payments. The new interest rate ceiling has reduced the amount of indebted but increased the amount of a debt per debtor.

Keywords: unsecured credit, indebtedness, circle of debt, disruption in payment, creditor, interest rate ceiling, debtor

LYHENTEET

HE	Hallituksen esitys eduskunnalle
KSL	Kuluttajansuojalaki 38/1978
LuottoTL	Luottotietolaki 527/2007
SosLuottoL	Laki sosiaalisesta luototuksesta 1133/2002
VJL	Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 57/1993

SISÄLLYS

SISÄLLYS.....	6
1 JOHDANTO.....	7
1.1 Tutkimuksen taustaa.....	7
1.2 Tutkimusmenetelmä ja lähteet.....	9
2 LUOTTOTOIMINTA.....	11
2.1 Luotonantajan vastuu.....	12
2.2 Luotonhakijan vastuu.....	13
2.3 Luottojen markkinointi.....	14
2.4 Luotonantajien rekisteröinti.....	15
3 KULUTTAJALUOTOT.....	17
3.1 Pikaluotot.....	17
3.2 Vertaislainat.....	18
3.3 Luoton hakeminen.....	20
4 VELKAANTUMISEN SEURAUKSET.....	21
4.1 Luottotiedot.....	21
4.2 Maksuhäiriömerkintä.....	23
5 VELOISTA SELVIÄMINEN.....	25
5.1 Talous- ja velkaneuvonta.....	25
5.2 Takuu-Säätiön takaus.....	26
5.3 Sosiaalinen luotto.....	27
5.4 Velkajärjestely.....	28
6 TUTKIMUKSIA VELKAONGELMIEN LUONTEESTA.....	30
7 KYSELY OAMK:N OPISKELIJOILLE.....	33
8 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	42
9 POHDINTA.....	44
LÄHTEET.....	46
LIITTEET.....	51

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää vakuudettomista kuluttajaluotoista aiheutuvaa nuorten aikuisten velkaantumista ja veloista selviämistä. Tutkimus vastaa seuraaviin kysymyksiin. Ovatko vakuudettomat kuluttajaluotot merkittävä tekijä nuorten velkaantumisessa? Mitä seurauksia velkaantumisella voi olla ja miten veloista selviydytään?

Opinnäytetyö on rajattu koskemaan luotonantoyritysten myöntämiä vakuudettomia kuluttajaluottoja ja näistä aiheutuvaa velkaantumista 18–30-vuotiaiden nuorten keskuudessa. Luotonantoyrityksillä tarkoitetaan tässä raportissa pienlainayrityksiä, jotka myöntävät pääasiassa lyhytaikaisia, vakuudettomia lainoja eli niin sanottuja pikavippejä ja pienlainoja. Raportin ulkopuolelle jäävät pankkien myöntämät kulutusluotot, lainat ja luottokortit. Raportissa ei käsitellä sitä, mitä ulosotossa tapahtuu velkoja ulosmitatessa.

Ensimmäisessä varsinaisessa luvussa käsitellään luottotoimintaa ja perehdytään vakuudettomiin kuluttajaluottoihin. Luvussa käsitellään luotonantajan ja luotonhakijan vastuita sekä luottojen markkinointia. Kolmannessa luvussa perehdytään erilaisiin kuluttajaluottoihin ja luoton hakemiseen. Neljännessä luvussa käsitellään velkaantumisen seurauksia, muuan muassa millaisia vaikutuksia maksuhäiriömerkinnällä voi olla ja mitä luottotiedot merkitsevät. Seuraavaksi siirrytään tarkastelemaan mahdollisuuksia veloista selviämiseen, joita voivat olla esimerkiksi velkaneuvonta, velkajärjestely tai sosiaalinen luotto. Kuudennessa luvussa on esitelty Kriminologian ja oikeuspolitiikan tutkimuslaitoksen tutkimuksia nuorten velkaongelmista. Tämän jälkeen raportoidaan tulokset kirjoittajan tekemästä kyselystä Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Viimeisenä esitellään johtopäätökset tutkimuksesta ja kirjoittajan oma pohdinta työn hyvistä ja huonoista puolista sekä esitetään jatkotutkimusaiheita.

1.1 Tutkimuksen taustaa

Suoritin työharjoittelun Oulun käräjäoikeudessa, jossa käsittelin riidattomia velkomusasioita. Kiinnostuin aiheesta, sillä huomasin nuorilla olevan paljon velkoja vakuudettomiin kuluttajaluottoihin liittyen. Joidenkin nuorten asenne vaikutti välinpitämättömältä. Haasteeseen ei reagoitu eikä mu-

kana ollutta tiedoksiantotodistusta palautettu, vaan haaste jouduttiin antamaan tiedoksi haastemiehen välityksellä. Huomattavan suuri osa nuorista pysytteli passiivisena koko käsittelyn ajan, jonka lopputuloksena on yksipuolinen tuomio ja maksuhäiriömerkintä. Velkomushaastetta edeltää kuitenkin useamman perintäkirjeen lähetys ja muistuttelu hoitamattomasta velasta.

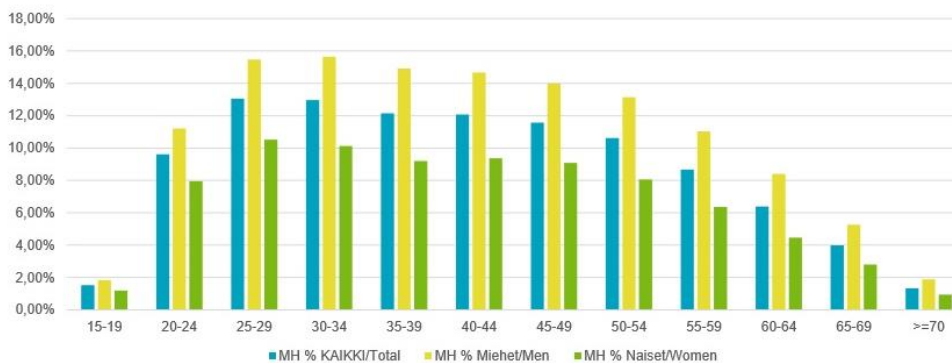
Riski velkaantua kasvaa nuoren täyttäessä 20 vuotta. Aikuistumisvaiheessa tarpeet lisääntyvät ja niitä rahoitetaan luotolla. Luoton tarjonta ja halu ottaa luottoa kohtaavat nuoren sellaisessa elämäntilanteessa, jossa takaisinmaksukykyä ei usein ole. Erityisesti pienlainojen eli pikaluottojen ottaminen koetaan helpoksi tavaksi saada rahaa. (Linna 2014, 1.) Pikaluotoilla tarkoitetaan yleensä muutaman sadan euron suuruisia lainoja, jotka myönnetään alle kolmeksi kuukaudeksi. Pikaluottoja myönnetään internetissä tai tekstiviestillä tehtävän lainahakemuksen perusteella ja niiden saamiseksi ei tarvita vakuuksia. (Annola, Hemmo, Karhu, Kartio, Saarnilehto, Tammi-Salminen, Tolonen, Tuomisto & Viljanen 2012, 1161.)

Luotonanto ja luotonotto ovat olennainen osa nykyistä yhteiskuntaa. Luottosäätelyt ovat muuttuneet ja rahamarkkinat vapautuneet, mitkä ovat johtaneet siirtymisen luottoyhteiskuntaan. Vapautuminen on lisännyt luottojen voimakasta markkinointia ja kilpailua. Luottojen tarjonta on lisääntynyt ja monipuolistunut sekä luottojen saatavuus helpottunut teknisten välineiden lisääntyessä. Kuluttajille luotot merkitsevät kuluttamisen mahdollistamista ja luottoja käytetään tulojen jatkeena. Olenaisena osana luottoyhteiskuntaa tarvitaan sopimuksenlukutaitoa, eli taloudellista lukutaitoa. Taloudellisella lukutaidolla tarkoitetaan taloudellisen tiedon osaamista ja sen soveltamista käytäntöön. Luottoja hakiessa on oleellista ymmärtää, mitä sopimukseen kuuluu. (Niemi 2014, 1-2.)

Aiemmin kuluttajien ylivelkaantuminen on johtunut pääasiassa yritys-, takaus- tai asuntoveloista. Nykyään ylivelkaantuminen on seurausta pääosin kuluttajaluotoista, pikaluotoista ja maksamattomista laskuista. (Niemi 2014, 4.)

Opinnäytetyöraportti on ajankohtainen, sillä Suomessa on enemmän maksuhäiriöisiä henkilöitä kuin koskaan aikaisemmin (Suomen Asiakastieto 2015a, viitattu 30.10.2015). Asiakastiedon julkaiseman tilaston mukaan vuonna 2015 Suomessa oli maksuhäiriöisiä henkilöitä yhteensä 370 000.

Maksuhäiriöisten henkilöiden osuus eri ikäluokissa 30.9.
Share of persons with payment defaults in different age categories 30.9.

KUVIO 1. Maksuhäiriöisten henkilöiden osuus eri ikäluokissa 30.9.2015 (Suomen Asiakastieto 2015b, viitattu 30.10.2015)

Tilastosta selviää, että 20–24-vuotiaiden osuus kaikista maksuhäiriöisistä henkilöistä on melkein 10 prosenttia. Miesten osuus on hieman yli 11 prosenttia ja naisten 8 prosenttia. Maksuhäiriöisten miesten osuus 25–29-vuotiaiden joukossa on melkein 16 prosenttia ja naisten osuus hieman yli 10 prosenttia. Yhteensä vuonna 2015 25–29-vuotiaiden osuus maksuhäiriötilastoissa on noin 13 prosenttia kaikista maksuhäiriöisistä henkilöistä vuonna 2015. (Suomen Asiakastieto 2015b, viitattu 29.10.2015). Yllä olevien lukujen perusteella nuorten maksuhäiriöisten henkilöiden osuus vaikuttaa pieneltä, mutta tilastoa tarkasteltaessa voidaan huomata, että nuorten osuus on prosentuaalisesti suurin.

1.2 Tutkimusmenetelmä ja lähteet

Tutkimusmenetelmänä tässä tutkimuksessa on kvantitatiivinen eli tilastollinen tutkimus ja lainoppi. Kvantitatiiviseen tutkimukseen tarvittavat tiedot voidaan hankkia muiden keräämistä tilastoista tai tiedot kerätään itse (Heikkilä 2014,16). Tilastollisena materiaalina tässä opinnäytetyössä on käytetty kirjoittajan tekemää kyselyä Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijoille sekä valmiita Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tekemiä tutkimuksia aiheesta.

Tilastollinen tutkimusmenetelmä valikoitui tähän tutkimukseen, koska tarkoituksena oli saada tilastollisesti yleistettävää tietoa vakuudettomien kuluttajaluottojen vaikutuksesta nuorten aikuisten velkaantumiseen. Kysely toteutettiin Webropol työkalulla ja kyselyn linkki lähetettiin noin 900 opiskelijalle sähköpostitse. Tarkoituksena oli saada vastaus vähintään sadalta henkilöltä, mutta vastauksia saapui vain 63. Kysely sisälsi 12 lyhyttä kysymystä. Tilastollista osuutta tässä tutkimuksessa tukevat jo aiheesta tehdyt tutkimukset, joita voidaan myös käyttää kvantitatiivisessa tutkimuksessa.

Keskeisimpiä lähteitä ovat Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tekemät tutkimukset, luottotietolaki, kuluttajansuojalaki, hallituksen esitykset ja Marja-Leena Niemen Luotto-oikeus –kirja. Lisäksi lähteinä on käytetty Kilpailu- ja kuluttajaviraston sekä Finanssivalvonnan internetsivuja.

2 LUOTTOTOIMINTA

Kuluttajansuojalain 20.7.1978/38 7:1.1 § mukaan kuluttajaluotto on luotto, jonka luotonantaja myöntää tai lupaa myöntää kuluttajalle lainana tai muuna taloudellisena järjestelyinä. Laki koskee elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisiä sopimuksia. Lakia on uudistettu vuonna 2013 ja sen tarkoituksena on ollut vähentää pienlainoista aiheutuvia velkaongelmia sekä vähentää merkittävästi pienlainojen tarjontaa (HE 78/2012 vp, 1). Lakia uudistettiin muuan muassa korkokattosäätelyllä, jonka seurauksena luottorajan tai luoton määrän ollessa alle 2 000 euroa, luoton todellinen vuosikorko saa olla viitekoron lisäksi enintään 50 prosenttiyksikköä (KSL 7:17a §). Muutoksella pyrittiin siihen, että kuluttaja saisi pieniä luottoja kohtuullisemmin ehdoin. Hallituksen esityksessä vaadittiin myös täsmennyksiä ja tiukennuksia luotonantajan velvollisuuteen arvioida kuluttajan luottokelpoisuutta myös pienemmissä luotoissa. (HE 78/2012 vp, 1.)

Pikaluotot ovat nopeasti saatavia, summaltaan pieniä, ilman vakuuksia myönnettäviä muutaman kuukauden mittaisia kuluttajaluottoja tai luottolimiittejä. Pikaluottoja käsitellään tarkemmin alaluvussa 3.1. Luottoyhtiöt markkinoivat luottoja rahoituskeinona kulutushyödykkeiden ja kulutuksen rahoittamiseen. Osaan luotoista tarvitaan vakuus, jolloin luoton hinta on edullisempi. Vakuudettomat luotot ovat kalliimpia, koska niihin liittyy suurempi riski. (Niemi 2014, 97;118)

Suomen Asiakastieto Oy ylläpitää luottotietorekisteriä, jonka mukaan yksityishenkilöiden tili- ja kertoluottojen sekä rahoitusyhtiösaatavien velkomustuomiot ovat lisääntyneet siten, että vuonna 2005 tuomioita annettiin 20 000, kun vuonna 2011 vastaava luku oli jo lähes 180 000. Tästä 180 000 velkomustuomion ryhmästä 130 000 tuomiota koski alle 1 000 euron saatavaa ja 45 prosenttia tuomioista koski alle 30-vuotiaita. (HE 78/2012 vp, 4.) Tilastokeskuksen mukaan käräjäoikeuden velka- ja saamissuhdeasioita ratkaistiin vuonna 2013 lähes 299 000 kappaletta, joka oli 11 prosenttia enemmän kuin vuonna 2012 (Tilastokeskus 2014, viitattu 4.11.2015).

Tilastokeskus ylläpitää tilastoa pienlainayritysten tunnusluvuista. Alla olevassa taulukossa on 46 pienlainayrityksen tunnuslukuja vuosilta 2014–2015.

	2015/Q2	2015/Q1	2014/Q4	2014/Q3	2014/Q2	2014/Q1
Uudet myönnettyt luotot, 1000 euroa	54 256	25 978	40 533	38 665	43 109	44 088
Uusiin luottoihin kohdistuneet kulut, 1000 euroa	7 339	3 969	6 634	6 176	4 610	5 983
Kulut/uudet luotot, %	13,5	15,3	16,4	16,0	10,7	13,6
Uusien luottojen keskimääräinen takaisinmaksuaika, päivää	153	93	81	84	66	84
Luottokanta, 1000 euroa	102 786	68 968	76 111	77 982	71 114	83 540
Uusien luottojen kappalemäärä	104 260	135 804	131 636	100 581	108 909	69 145
Uusien luottojen keskimääräinen lainamäärä, euroa	520	191	308	384	396	638

KUVIO 2. Pienlainayritysten tunnuslukuja vuosina 2014–2015. (Tilastokeskus 2015, viitattu 4.11.2015)

Taulukosta selviää uusien myönnettyjen luottojen määrä, joka oli vuoden 2015 toisen neljänneksen aikana 104 260 kappaletta ja euroissa 54 miljoonaa euroa. Uusiin luottoihin kohdistuneet kulut olivat yli 7 miljoonaa euroa ja 14 prosenttia uusista myönnettyistä luotoista. Keskimääräinen takaisinmaksuaika oli vuoden 2015 toisella neljänneksellä 153 päivää. Luottokanta, eli myönnettyjen luottojen takaisin maksamatta oleva määrä, oli 102 800 euroa ja keskimääräinen lainamäärä oli 520 euroa. Tilastosta voidaan päätellä, että luottoja myönnetään koko ajan kasvavassa määrin ja luottojen takaisinmaksuaika on pidempi kuin aikaisemmin. Muutokset pienlainoissa ovat seurausta korkokattolainsäätelystä, jonka seurauksena osa pienlainayrityksistä lopetti kokonaan ja osa uudisti lainojaan joustoluotoiksi. (Tilastokeskus 2015, viitattu 4.11.2015.) Joustoluotto on jatkuvassa käytössä oleva laina, jota voidaan nostaa pieniä summia kerrallaan ja jossa on myös pidempi takaisinmaksuaika. (Ferratum 2015, viitattu 5.11.2015). Tilastosta voidaan päätellä joustoluottojen tarjonnan lisääntyneen, koska takaisinmaksuajat ovat selvästi pidentyneet sekä uusien myönnettyjen luottojen summat ovat selkeästi kasvaneet.

2.1 Luotonantajan vastuu

Luotonantoon on pyritty tuomaan harkintaa valvomalla luottolaitoksia ja sääntelemällä luotonannon vastuullisuutta. Erityisesti nuorten kuluttajien kohdalla luotonantajan vastuuta on haluttu korostaa.

(Niemi 2014, 3.) Kuluttajansuojalain mukaan luotonantajan tulee noudattaa toiminnassaan hyvää luotonantotapaa. Luotonantajan tulee antaa kuluttajalle ennen luottosopimuksen tekemistä riittävät ja selkeät tiedot siitä, vastaako luotto kuluttajan tarpeita ja hänen taloudellista tilannettaan. Luotonantajan tulee antaa neuvoja kuluttajalle myös maksuviivästystilanteissa ehkäistäkseen maksuvaikeuksien syntymistä tai syvenemistä sekä suhtautua vastuullisesti maksujärjestelyihin. (KSL 7:13 §.) Ennen luottosopimuksen tekemistä luotonantajan tulee antaa kuluttajalle tietoja luotonantajasta, tarjottavasta luotosta ja sen kustannuksista, luotettavasta hyödykkeestä sekä takaisinmaksusta vakiomuotoiset eurooppalaiset kuluttajaluottotiedot –lomakkeella. Lomakkeessa tulee olla tiedot myös sopimusrikkomusten seurauksista sekä kuluttajalle lain nojalla kuuluvista oikeuksista. Alle 100 euron luotoissa tiedot voidaan antaa lomakkeen sijasta myös muulla pysyvällä tavalla. (KSL 7:9 §.)

Luotonantajalla on velvollisuus arvioida kuluttajan luottokelpoisuus ennen luottosopimuksen tekemistä. Arviointi tehdään kuluttajan tulojen ja muiden riittävien taloudellisten tietojen perusteella. Kuluttajan luottokelpoisuus tulee arvioida uudelleen, jos kyseessä on luottorajan korotus tai luoton määrä sovitaan myöhemmin. (KSL 7:14 §.) Ennen luottopäätöksen tekemistä, luotonantajan tulee todentaa luotonhakijan henkilöllisyys huolellisesti. Henkilöllisyyden todentaminen sähköisesti edellyttää tunnistusmenetelmää, joka on vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain (7.8.2009/617) mukainen. Luotonantajalla on velvollisuus säilyttää henkilöllisyyden todentamista koskevat tiedot viiden vuoden ajan siitä, kun luotto on kokonaan eräännytynyt maksettavaksi. Luottosopimus tulee tehdä kirjallisesti ja myös kuluttajalle on annettava kappale sopimuksesta. Sopimuksessa tulee olla tiedot sopimuksen osapuolista, ehdoista, irtisanomisesta, peruuttamisoikeudesta sekä oikeussuojakeinoista ja valvontaviranomaisesta. Sopimukseen tulee sisältyä täytettynä myös aiemmin mainittu vakiomuotoinen eurooppalainen kuluttajatiedot –lomake. (KSL 7:15–17 §:t.)

2.2 Luotonhakijan vastuu

Vastuullisuutta edellytetään myös luotonhakijalta. Luotonhakijan tulee antaa luotonantajalle oikeat tiedot luottoa haettaessa ja harkittava realistisesti omaa takaisinmaksukykyään. Uusi luotto ei saa heikentää aikaisempien luottojen hoitamista. Kuluttajansuojalaissa säädetään luotonantajan tiedonantovelvollisuuksista, velvollisuudesta luottokelpoisuuden arviointiin ja vastuulliseen luotonantotoimintaan. Asiakkaan velvollisuuksista ei ole varsinaisesti säädetty luotonannossa ja asiakkaan

vastuun näkökulma on jäänyt vähäisemmäksi myös oikeuskirjallisuudessa. Kuluttaja-asiakastakin koskee sopimusoikeuden lojaliteettiperiaate eli asiakkaallakin on sopimussuhteessa velvollisuus ottaa tietyssä määrin huomioon luotonantajan etu. (Makkonen 2012, 181.)

Vastuuton luotonhaku näkyy maksuvaikkeuksina, kun luottoa ei pystytäkään maksamaan takaisin sovitusti. Luoton hakeminen ilman maksukykyä tai harhaanjohtavien tietojen ilmoittaminen ovat sopimusrikkomuksia, joista voi aiheutua vahinkoa luotonantajalle. Luotonantajalla saattaa olla oikeus vahingonkorvaukseen luottotappioiden tai perintäkulujen takia. Vastuuton luotonotto jää kuitenkin usein luotonantajan vastuulle, vaikka luotonantaja olisi toiminut vastuullisesti. (Makkonen 2012, 181.)

2.3 Luottojen markkinointi

Luotonantajalta edellytetään vastuullisuutta luoton markkinoinnissa. Luottoja ei saa markkinoida siten, että se voisi heikentää kuluttajan harkintakykyä luoton ottamisessa. (KSL 7:13 §.) Kuluttaja-asiain on puuttunut pikaluottojen markkinointiin tapauksissa, joissa yritys on markkinoinut luottoaan riskittömänä tai huolettomana ratkaisuna kuluttajan taloudellisiin ongelmiin. Yksi yritys oli mainostanut luottoa verkkosivuillaan seuraavasti: ”Ota aurinkolainaa nyt ja nauti kesästä enemmän. Huoletonta kesälomaa.” Kyseinen markkinointi on hyvän luotonantotavan vastaista. (Niemi 2014, 121.) Luotonantajan ei tule käyttää luoton myöntämistä pääasiallisena markkinointikeinona markkinoidessaan muita kulutushyödykkeitä. Lisämaksullisen tekstiviestipalvelun käyttö on kielletty luoton markkinoinnissa, myöntämisessä tai muuhun luottosuhteeseen liittyvässä asiointissa. (KSL 7:13 §.)

Kuluttajansuojalain 7:8 §:n mukaan kuluttajaluoton mainonnassa tulee ilmoittaa luoton määrä, luottoraja, luottosopimuksen kesto, luoton ja sen kustannusten yhteismäärä sekä maksuerien määrä. Mainonnassa tulee ilmoittaa myös luoton todellinen vuosikorko, jos mainonnassa käy ilmi luoton korko ja muut luottokustannukset. Velvollisuus ilmoittaa todellinen vuosikorko kuluttajaluottojen markkinoinnissa on tarkoitettu helpottamaan luottovaihtoehtojen keskinäistä vertailua kuluttajan kannalta (Ämmälä 2006, 216). Luoton todellinen vuosikorko tarkoittaa lainan kokonaiskustannusta, joka ilmoitetaan korkoprosenttina. Siinä on otettu huomioon varsinaisen luoton korkoprosentin lisäksi myös muut luottokustannukset, esimerkiksi tilinavausmaksu, tilinhoito- ja käsittelymaksut

sekä lyhennysaikataulu. (Finanssivalvonta 2014, viitattu 2.11.2015.) Vuonna 2013 tulleen lakiuudistuksen jälkeen todellinen vuosikorko saa olla enintään korkolain perusteella vahvistettu viitekorko lisätynä 50:llä prosenttiyksiköllä, jos luoton määrä tai luottoraja on alle 2 000 euroa. Korkokatto koskee vain alle 2 000 euron suuruisia lainoja. (KSL 7:17a §.)

Eduskunnassa on syksyllä 2016 otettu esille kirjallisen kysymyksen muodossa maksuhäiriöiden ennalta ehkäiseminen ja pikalainoihin liittyvä lainsäädännön tarkastaminen. Kirjallisessa kysymyksessä on tiedusteltu muun muassa sitä, aikooko hallitus tarkentaa niin sanottuihin pikavippeihin liittyvää sääntelyä siten, että se toimisi kuten on tarkoitettu. Oikeus- ja työministeri Jari Lindström toteaa vastauksessa, että erityisesti pikaluotot ja muut kulutusluotot ovat aiheuttaneet velkaongelmia kuluttajille. Vuoden 2013 lakiuudistuksen tarkoituksena on ollut vähentää velkaongelmia asettamalla alle 2 000 euron suuruisille lainoille korkokatto. Korkokatto asetettiin vain alle 2 000 euron lainoille, koska merkittävimmät ongelmat liittyivät pienempiin kulutusluottoihin ja yli 2 000 euron luottojen koron ajateltiin joka tapauksessa jäävän korkokaton alle luottomarkkinoilla. (Eduskunta 2016, viitattu 6.10.2016.) Helsingin Sanomien uutisen 22.9.2016 mukaan kaikkia puolueita edustavat kansanedustajat aikovat yhdessä tehdä aloitteen, jolla pikavippien korkokatto saadaan pysyväksi, eikä korkokattoa voisi enää kiertää. Lakialoitteessa esitetään korkokaton soveltamista myös luottolimiitteihin, jotka tällä hetkellä jäävät sääntelyn ulkopuolelle. (Helsingin Sanomat 2016, viitattu 6.10.2016.)

2.4 Luotonantajien rekisteröinti

Luottomarkkinoiden kehittymisen myötä säädettiin laki eräiden luotonantajien rekisteröinnistä 27.8.2010/747. Luottojen tarjonta on lisääntynyt ja luotonhakemistavat monipuolistuneet, sillä luottoja voi nykyään hakea tekstiviestillä tai internetissä. Tämä on helpottanut luoton saamista myös ulkomailta. Lain säätämisen tarkoituksena oli varmistaa luotonantajien luotettavuus ja ammattipätevyys sekä mahdollistaa luotonantajien valvontaa. (HE 24/2010 vp, 5, 18.) Laki tuli voimaan 1.12.2010 ja sen mukaan kuluttajaluottoja saavat tarjota vain luotonantajarekisteriin merkityt luotonantajat. Laki koskee elinkeinonharjoittajia, jotka myöntävät kuluttajansuojalain 7 luvun 1 §:n mukaisia kuluttajaluottoja.

Rekisteröinnin edellytyksenä on riittävä luottotoiminnan tuntemus sekä luotettavuus. Lakia on tarkoitettu soveltaa sellaisiin luottotoimintaa harjoittaviin yrityksiin, jotka eivät kuulu Finanssivalvonnan

piiriin, kuten esimerkiksi pikaluottoyritykset ja rahoitusyhtiöt. (HE 24/2010 vp, 1.) Finanssivalvonta on rahoitus- ja vakuutusvalvontaviranomainen, joka valvoo muun muassa pankkeja sekä vakuutus- ja eläkeyhtiöitä (Finanssivalvonta 2015, viitattu 13.1.2016).

Etelä-Suomen aluehallintovirasto pitää yllä rekisteriä luotonantajista ja valvoo lain noudattamista. Tällä hetkellä rekisterissä on 50 luotonantajaa. (Aluehallintovirasto 2016, viitattu 10.2.2016.) Aluehallintoviraston tulee merkitä luotonantaja rekisteriin siinä tapauksessa, että ilmoituksen tekijällä on oikeus harjoittaa elinkeinoa Suomessa, ilmoituksen tekijä on luotettava eikä ole konkurssissa. Ilmoituksen tekijä ei ole luotettava, jos hänet on arviota edeltäneen viiden vuoden aika tuomittu vankeusrangaistukseen tai kolmen vuoden aikana sakkorangaistukseen sellaisesta rikoksesta, jonka voidaan katsoa osoittavan hänen olevan sopimaton harjoittamaan luotonantotoimintaa, omistamaan tai toimimaan ylimmässä johdossa luotonantotoimintaa harjoittavassa yrityksessä. Jos kyseessä on oikeushenkilö, vaatimus koskee ylimpään johtoon kuuluvia jäseniä sekä sellaisia osakkeenomistajia, joilla on vähintään 10 prosenttia osakkeista tai osakkeiden äänivallasta. Jos ilmoituksen tekijä on luonnollinen henkilö, hänen tulee olla täysi-ikäinen ja oikeustoimikelpoinen. Ilmoituksen tekijällä tulee olla sellainen luottotoiminnan tuntemus, että on pätevä harjoittamaan kyseistä luottotoimintaa. (Laki eräiden luotonantajien rekisteröinnistä 4-5 §:t.)

Laki eräiden luotonantajien rekisteröinnistä säätelee, että yrityksen, joka aikoo tarjota kulutusluottoja, tulee tehdä ilmoitus Etelä-Suomen aluehallintovirastolle rekisteriin merkitsemistä varten (3.2 §). Luotonantajan on huolehdittava siitä, että toiminnassa noudatetaan hyvää luotonantotapaa sekä toimintaa harjoitetaan muutenkin lainmukaisesti. Jos luotonantaja on oikeushenkilö, sen ylimmällä johdolla on velvoite huolehtia toiminnan lainmukaisuudesta. Tämän lisäksi tulee huolehtia siitä, että toimintaan osallistuvilla henkilöillä on riittävä ammattitaito toiminnan harjoittamiseksi. (9 §.) Aluehallintoviraston tulee kieltää sellainen kuluttajaluottojen tarjoaminen, jota harjoitetaan lainvastaisesti ilman rekisteröintiä (11.1 §).

3 KULUTTAJALUOTOT

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksessa 24/2012 käsitellään pienlainoista johtuvaa velkakierrettä. Tutkimuksen tarkoituksena on ollut hahmottaa kierrettä lainanottajan näkökulmasta. Analyysi perustuu internetin velka-aiheisiin keskustelupalstoihin. Pienlainakierteessä uudella lainalla maksetaan pois vanha tai vanhan lainan takaisinmaksu horjuttaa taloutta siten, että tarvitaan uusi laina. Pienlainakierteen syntymiseen vaikuttaa helppo luotonsaanti sekä kulutustarpeiden tyydyttäminen taloudellisesta tilanteesta riippumatta. Taustalla on usein tuloja suuremmat menot, jotka koetaan välttämättömiksi lainanottotilanteessa. Luottojen markkinointi on ollut myös yksi tekijä luoton hakemiselle. Analyysissa on erottunut kaksi ryhmää: nuoret aikuiset, joille pikaluotot ovat pääasiallinen velkamuoto, ja ne, jotka ottavat pikaluottoja muiden lainojen päälle. Pikaluotot voivat aiheuttaa runsaasti häpeää ja ahdistusta, joka ilmenee muuan muassa ongelmien salailuna läheisiltä. (Rantala 2012, 1.)

Yhtenä ryhmänä tutkimuksessa olivat 20–30-vuotiaat nuoret aikuiset, jotka olivat ottaneet pienlainoja huonon taloudellisen tilanteensa vuoksi. Opiskelu, lapsen saanti ja armeija olivat esimerkiksi syitä huonolle taloudelliselle tilanteelle. Sosiaalisia avustuksia ei välttämättä osattu tai haluttu käyttää ja opintotuki ei riittänyt elämiseen. Opintolainalla on jouduttu maksamaan pienlainojen velkoja. Nuorten työttömyys on ollut myös yksi syy pienlainoille. Osa on kokenut luottojen saannin olevan liian helppoa ja erityisesti mainonnan vaikuttaneen luottojen ottamiseen. Omaan puhelimeen tulee viestejä, jossa tarjotaan lainaa tai suurempaa luottoa. Holtittomuutta ja vastuuttomuutta kuvataan myös yhtenä tekijänä pienlainoista johtuvaan velkakierteeseen. Holtittomuus näkyy muuan muassa luoton ottamisena uhkapelien pelaamista tai alkoholia varten. Tutkimuksesta ilmenee, että osa nuorista kokee luotot ilmaisena rahana, joista murehditaan vasta jälkikäteen. (Rantala 2012, 15–16.)

3.1 Pikaluotot

Pikaluotot ovat uusimpia luottomarkkinoilla olevia luottotyyppisiä. Pikaluottojen voimakas markkinointi helpeä ja nopeasta luotosta on saanut aikaan valtavan luottojen myynnin, joka on yllättänyt sekä luottomarkkinat että niiden valvojat. Kuluttajaviranomaisten ohjeet koskivat aluksi pikaluottojen markkinointia ja sopimusehtoja. Kuluttajia kehoitettiin harkitsemaan tarkkaan pikaluottojen kan-

nattavuutta ja luotonantajia muistutettiin vastuullisesta luotonannosta. Pikaluottojen aiheuttamat taloudelliset ongelmat yllättivät käräjäoikeudet yksipuolisten velkomustuomioiden kasvulla ja ulosotoviranomaiset lisääntyneinä ulosmittauspyyntöinä. Yksityishenkilöiden velkajärjestelyhakemuksissa näkyi useita kymmeniä maksamattomia pikaluottoja. (Niemi 2014, 117–118.)

Joustoluotto on uudempi pikaluotto kuluttajaluottojen keskuudessa. Se on jatkuva luotto, jota voi nostaa luottorajan puitteissa. Luotto myönnetään 2 000 euron suuruisena, mutta kertanostot voivat olla pienempiä, jolloin vältetään korkokattosäätely. (Majamaa, Rantala & Sarasoja 2016, 7.) Kun joustoluotto tai osa siitä maksetaan takaisin, sen voi nostaa heti uudelleen käyttöön (Niemi 2014, 118). Pikaluottoa ensimmäistä kertaa hakiessaan luotonantajan tulee tunnistaa hakijan henkilöllisyys luotettavasti. Tämän jälkeen hakijaa ei kuitenkaan tarvitse enää tunnistaa, vaan luottoa voi jatkossa hakea ensitunnistamisen jälkeen luodun henkilökohtaisen tunnisteiden avulla. (KSL 7:15 §.) Pikaluottoa ei siis voida hakea tekstiviestillä ensimmäistä kertaa, mutta ensitunnistamisen jälkeen se on mahdollista.

3.2 Vertaislainat

Pikaluottojen korkokattosäätely on tuonut markkinoille uusia luottomuotoja, muun muassa vertaislainan. Vertaislainassa rahan lainaaminen tapahtuu yksityisten henkilöiden välillä, jossa vertaislainayritys toimii välittäjänä. Vertaislainayritys kerää rahaa sijoittajilta ja välittää lainaa kuluttajille. (Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2014a, viitattu 6.11.2015.) Vertaislaina on suhteellisen uusi lainamuoto, jota ei ole varsinaisesti säännelty laissa eikä siitä ole oikeuskirjallisuutta. Vertaislainayritys Fellow Financen sivuilla kerrotaan, että lainaaminen tapahtuu verkkopalvelun kautta, joka on joustava ja läpinäkyvä tapa sopia lainaehdoista. Lainanhakijalle pystytään tarjoamaan halvin mahdollinen saatavilla oleva luotto. Fellow Financen palvelussa noudatetaan huutokauppaperiaatetta, jossa sijoittaja, joka tarjoaa halvinta lainaa, saa lainatarjouksen läpi ja tekee lainanhakijan kanssa lainasopimuksen. Vertaislainasta puhutaan kahden yksityishenkilön välisenä kauppana, jossa osapuolet päättävät itse, millä ehdoin he ovat valmiita lainaamaan. (Fellow Finance 2015, viitattu 12.11.2015.)

Vertaislainalle ei ole virallista määritelmää, mutta sitä voidaan kuvata keskenään vertaisten henkilöiden tai yritysten välisenä lainana. Jos elinkeinonharjoittaja toimii vain lainan välittäjänä kahden yksityishenkilön välillä, kuluttajansuojalain 7 luvun säännöksiä ei voida soveltaa kyseiseen laina-

muotoon eikä luotonvälitykseen. Asiassa on esiintynyt epäselvyyttä siitä, toimiiko yritys luotonvälittäjänä, kuten on itse ilmoittanut, vai tosiasiasa luotonantajana. Joissain tapauksissa viranomaiset ovat katsoneet kyseessä olleen kuluttajansuojalain 7 luvun mukainen kuluttajaluoton myöntäminen. (Oikeusministeriö 2015, 35.)

Kuluttaja-asiamies on myös ottanut kantaa vertaislainayritysten menettelytapoihin ja selvittänyt kuluttajansuojalain soveltamista vertaislainayrityksiin. Kuluttajaluotosta on kyse silloin, kun elinkeinonharjoittaja on sopimuksen osapuolena ja myöntää lainan kuluttajalle. Erään vertaislainayrityksen mukaan se toimii vain luottojen välittäjänä, eikä täten ole sopimuksen osapuoli, vaan sopimuksen osapuolet ovat yksityishenkilöitä. Kuluttaja-asiamies on joutunut arvioimaan vertaislainayritysten sopimuksia ja kiinnittänyt huomiota sopimusten keskeisiin tunnusmerkkeihin. Sopimuksia arvioidessa keskeistä oli, että velallinen ja velkoja eivät tienneet toisistaan. Anonyymien sopimussuhteen takia osapuolet eivät voi tietää, kehen tulisi kohdistaa sopimukseen liittyviä vaatimuksia. Kuluttaja-asiamies on linjannut, että vertaislainayrityksiin sovelletaan kuluttajansuojalain 7 lukua, koska yritys on se, joka myöntää velan, hallinnoi sopimusta ja sillä on käytännössä kaikki määräysvalta sopimuksessa. (Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2014a, viitattu 6.11.2015.)

Vertaislainayritysten toimintamallit ovat vaihdelleet ja toiminnassa on esiintynyt tulkintaongelmia säännösten soveltamisen suhteen. Useissa tapauksissa valvontaviranomaiset ovat katsoneet vertaislainan olleen luotonantoon rinnastuvaa toimintaa, jolloin voidaan soveltaa kuluttajansuojalain 7 lukua. On kuitenkin tarpeen luoda vertaislainoja koskevaa sääntelyä myös sellaisiin tapauksiin, jossa yritys toimii aidosti vain luotonvälittäjänä, eikä kuluttajansuojalaki tule sovellettavaksi. (Oikeusministeriö 2015, 40.)

Oikeusministeriön työryhmä ehdottaa uutta sääntelyä vertaislainatoiminnasta. Vertaislainojen välittäminen edellyttäisi jatkossa elinkeinonharjoittajana toimivan luotonvälittäjän merkitsemistä Etelä-Suomen aluehallintoviraston ylläpitämään luotonantajarekisteriin. Vertaislainoilla on tarkoitettu esityksessä sellaisia luottoja, joita myöntää muu kuin elinkeinonharjoittaja. Kyseisiä luotonantajia ei koske rekisteröitymisvelvollisuus eräiden luotonantajien rekisteröinnistä annetun lain mukaan eikä tämän tyyppinen luottotoiminta tulisi sovellettavaksi myöskään valmisteilla olevan joukkorahoituslain alaisuuteen. Rekisteröinnin edellytykset olisivat samat kuin muitakin luotonantajia koskevat vaatimukset. Rekisteröinti edistäisi luotettavaa ja ammattitaitoista luotonvälittämistä ja toimintaa olisi mahdollista valvoa paremmin. Rekisteröintivaatimuksen lisäksi kuluttajansuojalain 7 lukua ehdotetaan muutettavaksi siten, että kuluttajaluottoihin rinnastettaisiin myös kuluttajille myönnettävät

vertaislainat. Luotonvälittäjänä toimivan elinkeinonharjoittajan olisi myös huolehdittava siitä, että luottosuhteessa noudatetaan lakia ja luotonhakijalle annetaan ennakkotiedot luotosta sekä arvioidaan luottokelpoisuus samoin kuin muissa kuluttajaluotoissa. Luotonvälittäjän tehtävänä olisi myös huolehtia korkokaton toteutumisesta. (Oikeusministeriö 2015, 51.)

3.3 Luoton hakeminen

Luoton hakeminen tapahtuu pääsääntöisesti internetissä, jossa luotonhakija täyttää luottohakemuksen. Tämän jälkeen luotonhakija saa tekstiviestillä matkapuhelimeen toimitetun koodin, jolla luottihakemus varmennetaan ja luottopäätös saadaan välittömästi. Luottoehdot ja vakionuotoiset eurooppalaiset kuluttajaluottoehdot –lomake lähetetään sähköpostiin tai muulla tavalla tutustuttavaksi. Luottoa haetaan verkkopankkitunnuksilla tai puhelinnumeroon perustuvaa mobiilivarmennetta käyttäen asiakkaan henkilöllisyyden varmentamiseksi. Mikäli hakemus hyväksytään, rahat maksetaan välittömästi ja ovat nostettavissa muutaman minuutin kuluttua lainapäätöksestä. (Niemi 2014, 121–122.) Vuonna 2010 voimaan tulleen lakiuudistuksen myötä luottoa voidaan hakea kello 23:n ja 7:n välisenä aikana, mutta varat saa suorittaa kuluttajalle vasta kello 7:n jälkeen (KSL 7:19 §).

Seuraavaksi annetaan esimerkki pikaluoton hakemisesta ja myöntämisestä tekstiviestillä. Kuluttaja lähettää tekstiviestillä yrityksen numeroon luottosumman, laina-ajan, etu- ja sukunimensä, postinumeron ja toimipaikan sekä henkilötunnuksen ja tilinumeron. Yritys tarkistaa asiakkaan henkilö-, tili- ja luottotiedot ja lähettää luottopäätöksen tekstiviestillä. Jos luotto myönnetään, asiakasta kehoitetaan tutustumaan luottoehtoihin. Asiakas hyväksyy luottotarjouksen lähettämällä vastauksen ”kyllä” ja rahat siirretään asiakkaan tilille. (Niemi 2014, 122.)

4 VELKAANTUMISEN SEURAUKSET

Lähtökohtana luoton myöntämisessä on saada lainattu raha takaisin korkoineen ja kuluineen sovittuun maksuaikataulusiin. Luottoja joudutaan perimään luotonsaajilta, jotka ovat rikkoneet luottosopimusta eli eivät ole noudattaneet luoton takaisinmaksua sovittuun. Luoton takaisinmaksun viivästyessä aloitetaan perintätoimet. Maksamattomat luotot ovat yksityisoikeudellisia saatavia, joihin tarvitaan lähes aina tuomioistuimen tuomio velan ulosottoon viemiseksi. (Niemi 2014, 147–148.)

Perinnällä tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on saada velallinen suorittamaan erään tynyt saatava vapaaehtoisesti (Laki saatavien perinnästä 22.4.1999/513 1 §). Velkoja voi periä saatavaa itse tai siirtää saatavan perintätoimiston perittäväksi. Vapaaehtoinen perintä on usein velkojan ja velallisen välinen asia. Jos saatava saadaan perittyä velalliselta vapaaehtoisesti, välttyy hän maksuhäiriömerkinnältä. Vapaaehtoisella perinnällä tarkoitetaan velalliselle lähetettäviä maksu- muistutuksia tai maksuvaatimuksia, vapaaehtoisesta maksusopimuksen tekemistä, maksuajan pidentymistä, puhelinperintää sekä vapaaehtoisia velkasovintoja. Mikäli vapaaehtoisella perinnällä ei saada tulosta, perintää voi tarvittaessa jatkaa oikeudellisella perinnällä. (Niemi 2014, 148.)

Oikeudellinen perintä on usein kaksivaiheinen; oikeudenkäynti ja ulosotto. Oikeudenkäynnissä riita-asia tulee vireille haastehakemuksella. Haastehakemus annetaan velalliselle tiedoksi, jonka jälkeen asia etenee joko kirjalliseen valmisteluun ja yksipuoliseen tuomioon tai suulliseen valmisteluun, pääkäsittelyyn ja tuomioon tai sovinnon vahvistamiseen. Oikeudenkäynnistä saatava tuomio tekee velasta ulosottokelpoisen eli ulosottoviranomainen voi velkojan pyynnöstä ulosmitata velkasumman velalliselta. (Niemi 2014, 172–174.) Tuomio aiheuttaa velalliselle merkinnän luottotietorekisteriin. Rekisteriin ei tule merkintää haastehakemuksen vireilläolosta tai muista perinnän vaiheista, vaan ainoastaan velkomustuomiosta. (Makkonen 2012, 108.)

4.1 Luottotiedot

Luottotietolain 11.5.2007/527 mukaan luottotiedot ovat tietoja, joilla kuvataan yksityisen henkilön tai yrityksen maksukäyttäytymistä (1:3.1 §). Luottotietorekistereihin rekisteröidään tietoja maksuhäiriöistä (LuottoTL 1:13 §). Luottotietoja käytetään henkilön luottokelpoisuuden arvioimiseen eri-

laisissa päätöksentekotilanteissa, kuten muun muassa vuokrasopimuksen tekemisessä, rahaluoton myöntämisessä tai puhelinliittymän avaamisen yhteydessä. Luottotietojen tarkistaminen on yksi luotonantajien keino hallita luottoriskejä. Luottoriski arvioidaan luotonhakijan luoton määrän, luotonsaajan toimialan ja luottokelpoisuuden perusteella. Luotonhakijan luottotietoja voidaan selvittää ennen luoton myöntämistä. Jos luottotiedoissa on negatiivisia merkintöjä, voidaan luotto jättää myöntämättä. Luottotietotoiminnan alkuperäisenä tarkoituksena on ollut velkojien varoittaminen luotonannosta sellaisille, joiden maksukykyä epäiltiin aiemman maksukäyttäytymisen vuoksi. (Niemi 2014, 43–48.) Yksityishenkilöiden luottotietorekisterejä ylläpitävät Bisnode Finland Oy ja Suomen Asiakastieto Oy (Bisnode 2016; Suomen Asiakastieto 2016, viitattu 13.2.2016).

Henkilöluottotietoja saa luovuttaa käytettäväksi luoton myöntämistä ja valvontaa varten, perinnän suunnitteluun, takauksen tai vierasvelkapantti hyväksymistä varten sekä huoneenvuokrasopimuksen tekemistä varten. (LuottoTL 4:19 §.) Laki yksityisyyden suojasta työelämässä 13.8.2004/759 säätelee työnantajan oikeutta saada ja käyttää henkilöluottotietoja työnhakijan luotettavuuden arvioimiseksi, kun työnhakijan on tarkoitus toimia sellaisessa tehtävässä, joka edellyttää erityistä luotettavuutta. Tehtäviä ovat esimerkiksi sellaiset, jotka sisältävät päätäntävaltaa tai itsenäistä harkintavaltaa tehdä työnantajan puolesta merkittäviä taloudellisia sitoumuksia, taloudellisesti merkittävien luottojen myöntäminen ja valvonta tai tehtävien hoitamiseksi annetaan pääsy työnantajan keskeisiin liike- ja ammattisalaisuuksiin, joiden suojaamisesta on erityisesti huolehdittu. Erityistä luotettavuutta edellyttävät myös tehtävät, joissa käsitellään ilman valvontaa arvoltaan merkittäviä määriä rahaa, arvopapereita tai arvoesineitä, työntekijällä on mahdollisuus siirtää työnantajan tai asiakkaan varoja tai muuttaa niihin liittyviä tietoja ja jotka ovat työnantajan tai asiakkaan omaisuuden vartiointitehtäviä. Myös valvottoman työskentely yksityiskodissa antaa työnantajalle oikeuden tarkastaa työntekijän henkilöluottotiedot. (2:5a §.)

Luottotiedot ovat myös velallisen etu. Kun luottotiedot ovat kunnossa, se helpottaa luoton myöntämistä ja merkinnät luottotiedoissa rajoittavat velkaantumista. Luottotietoja tarkastamalla pienennetään luottoriskiä. Maksuhäiriötietojen merkitystä luottokelpoisuuteen arvioidaan häiriön iän, laadun, lukumäärän ja luottomäärän perusteella. Maksuhäiriöiden lukumäärä kertoo velallisesta paljon. Jos luotonantaja haluaa välttää luottotappioita, se ei myönnä luottoa maksuhäiriöisille. Luottotietoyhtiöt tarjoavat hakijalle myös mahdollisuutta kirjata omaehtoinen luottotietokielto. Luottotietokielto voi olla hyödyllinen henkilölle, joka haluaa välttää omaa ylivelkaantumistaan. Omaehtoinen luottotietomerkintä ja sen poistaminen ovat maksutonta. (Niemi 2014, 44, 47–48.)

4.2 Maksuhäiriömerkintä

Maksuhäiriömerkintä säilyy rekisterissä pääsääntöisesti kahdesta viiteen vuoteen. Maksuhäiriömerkintöjen säilyttämisaikat ovat määritelty luottotietolaissa. Käräjäoikeuden riidattoman velkomustuomion sekä yksipuolisen tuomion maksuhäiriömerkinnän säilytysaika on kolme vuotta. Merkinnän säilytysaika pitenee neljään vuoteen, jos sen aikana tulee uusia maksuhäiriömerkintöjä. Merkintä voi lyhentyä kahteen vuoteen, jos lasku maksetaan, eikä luottotiedoissa ole muita merkintöjä. (Niemi 2014, 50.)

Luotonantaja voi ilmoittaa maksuhäiriöstä suoraan luottotietorekisterin ylläpitäjälle, jos kyseessä on kulutusluotto, joka on ollut eräänntyneenä 60 päivää. Käräjäoikeuden tuomiota ei tässä tapauksessa tarvita. Tämä edellyttää, että kulutusluottosopimuksessa tulee olla tällöin maininta maksuhäiriötietojen luovuttamisesta luottotietorekisteriin. Velkojan tulee myös lähettää velalliselle vähintään 21 päivää ennen kirjallinen maksukehotus, jossa muistutetaan maksuhäiriötietojen ilmoittamisesta ja merkitsemisestä luottotietorekisteriin. (LuottoTL 11.5.2007/527 14 §.)

Maksuhäiriömerkintä vaikeuttaa elämää monella tapaa. Yritykset tarkistavat asiakkaan luottotiedot usein ennen sopimusten tekoa. Tällaisia sopimuksia ovat esimerkiksi pankkilaina, opintolaina, pienlainat, osamaksukauppa, etäkauppa, pankki- ja luottokortit, asunnon vuokraus, matkapuhelin- ja internetliittymät sekä vakuutus sopimukset. Maksuhäiriömerkintä ei automaattisesti poissulje edellä mainittujen sopimusten tekemistä. Tilanne riippuu maksuhäiriömerkinnän vakavuudesta. Joissakin tapauksissa yritykset saattavat vaatia vakuuksia tai normaalia suurempia vakuuksia sopimuksen tekemiseksi. Maksuhäiriömerkintä saattaa vaikeuttaa jopa työnsaantia. (Kuluttajaliitto 2015, viitattu 26.11.2015.) Työnantaja voi tarkistaa työntekijän luottotiedot, jos työtehtävät edellyttävät esimerkiksi rahan käsittelyä tai merkittävien taloudellisten päätösten tekoa (Laki yksityisyyden suojasta työelämässä 2:5a §).

Asiakkaan maksukykyä harkittaessa voidaan tehdä maksuhäiriökysely. Luottopäätökseen voi vaikuttaa niin maksuhäiriön laatu kuin myös se, kuinka vanha merkintä on. Yksipuolinen velkomustuomio tai varattomaksi toteaminen ulosotossa ovat aivan eri laatua kuin esimerkiksi tililuottoon liittyvä maksuhäiriö, joka ei ole viranomaisen toteama. Varattomaksi toteaminen tai yksipuolinen tuomio, varsinkin suuresta velkasummasta, kertovat maksukyvyttömyydestä. Maksuhäiriö, joka ei ole viranomaisen toteama, saattaa syntyä huolimattomuudesta tai jopa vahingossa. Velallisen laskut ovat esimerkiksi saattaneet mennä väärään osoitteeseen muuton takia ja asia huomataan vasta

muutaman kuukauden kuluttua. Maksuhäiriömerkintä on saattanut syntyä, mutta velallisella on oikeus velan maksettuaan saada merkintä maksusta. Maksuhäiriömerkintää ei silti poisteta. Maksukyvyttömyys saattaa olla myös aikaan sidottua. Velkomustuomion tai ulosoton varattomaksi toteamisen hetkellä henkilö on ollut maksukyvytön, mutta tilanne on saattanut ajan kuluessa muuttua ja henkilö voi hoitaa velkansa. Osa luotonantajista ei myönnä luottoa yhdenkään maksuhäiriömerkinnän omaavalle henkilölle. Luottotappioriski todennäköisesti kasvaa, jos luottoa myönnetään sellaisella henkilöllä, jolla on tuoreita, vakavia ja useita maksuhäiriömerkintöjä. (Lehtonen, Mökkönen, Seulu, Tammenkoski & Töyrylä 2016, viitattu 6.10.2016.)

5 VELOISTA SELVIÄMINEN

Kynnys velkaantumisesta kertomiseen ja avun pyytämiseen on monella ylivelkaantuneella suuri. Nuori henkilö, jonka tulotaso ei ole vielä vakiintunut, ei voi saada järjestelylainaa pankista. Osa saattaa joutua keskeyttämään jopa opintonsa ja menemään töihin, jotta velat saadaan maksettua. Kuitenkin moni nuori on saanut avun veloista selviämiseen vanhemmiltaan, jotka ovat joko taanneet pankkilainan tai lainanneet rahaa velkojen maksuun. Kaikilla ei kuitenkaan ole mahdollisuutta pyytää vanhemilta apua. Monella ei ole muuta mahdollisuutta kuin antaa velkojen mennä ulosottoon. Osalle ulosotto on helpotus ja ulosoton on koettu olevan jopa ansaittu rangaistus velkaantumisesta. (Rantala 2012, 16–18.)

Osa saattaa onnistua pääsemään veloista eroon itsenäisesti, mutta siinä tapauksessa velat eivät ole olleet vielä kovinkaan suuria. Tiukka itsekuri ja lisäkeinona omaehtoinen lainakielto ovat saattaneet auttaa pääsemään veloistaan eroon. Moni ei näe ulospääsyä veloista ja kokee pilanneensa oman elämänsä velkaantumisella. Yritykset tarjoavat myös maksusuunnitelmien tekoa, mutta siinä vaiheessa, kun velkoja on useita, maksusuunnitelmien tekoa ei koeta mielekkääksi, koska niitä ei kuitenkaan pystyittäisi noudattamaan. (Rantala 2012, 17.) Seuraavissa alaluvuissa käsitellään yhteiskunnan tarjoamia apuja velkaantumisesta selviytymiseen.

5.1 Talous- ja velkaneuvonta

Talous- ja velkaneuvonta on Kuluttajaviraston johtama ja ohjaama lakisääteinen palvelu, josta kansalaiset voivat hakea apua velkaongelmiinsa. Palvelua tarjoavat paikkakunnasta riippuen kunnat, sosiaali- ja terveydenhuoltoyksiköt, seurakunnat sekä yleishyödylliset yhdistykset ja yksityiset toimijat. Talous- ja velkaneuvonnassa asiantuntija kartoittaa ensin asiakkaan taloudellisen tilanteen ja antaa monenlaisia neuvoja taloudenpitoa varten. Velkaneuvoja neuvoo talouden ja velkojen hoidossa sekä suunnittelee taloudenpitoa asiakkaan kanssa yhdessä. Velkaneuvoja voi olla yhteydessä velkoihin asiakkaan puolesta ja selvittää velkojen järjestelymahdollisuuksia. Tehtäviin kuuluu myös opastaa asiakasta mahdollisen velkajärjestelyhakemuksen laatimisessa ja velkajärjestelyprosessissa. (Makkonen 2012, 200–201.)

Talous- ja velkaneuvonnan asiakkailla on keskimäärin 15 eri velkasuhdetta ja yli kolmasosalla vähintään 20 eri velkasuhdetta. Velkasuhteiden yhteenlaskettu lukumäärä on suurin 25–34-vuotiaiden keskuudessa. Lähes 70 prosentilla asiakkaista on kulutusluottoja ja yli puolella asiakkaista maksamattomia pienlainoja ja laskuja. Talous- ja velkaneuvojien mukaan suurin yksittäinen syy velkaongelmien taustalla on taloudenhallinnan taitamattomuus. Kulutus on liian suurta suhteessa tuloihin. Yleensä tähän liittyy myös jokin elämäntilanteen muutos. Vaikeudet omien raha-asioiden hoitamisessa ovat yleisimmillään 25–34-vuotiaiden joukossa. Talous- ja velkaneuvonnan arvion mukaan tuomioistuimen velkajärjestely soveltuu ratkaisuksi lähes puolelle asiakkaista. Takuu-Säätiön hakemus valmistellaan joka kahdeksannelle asiakkaalle. Sosiaalisen luototuksen hakemuksia veloista selviämiseksi on vain yksi prosentti. Viidesosalle asiakkaista tarjotaan vain neuvonta-apua tai jäädään odottamaan asiakkaan taloustilanteen selkiytymistä. (Valkama 2011, viitattu 16.11.2015.)

5.2 Takuu-Säätiön takaus

Takuu-Säätiö myöntää takauksia pankista nostettavalle järjestelyluotolle, jonka avulla voidaan saada ratkaisu henkilön velkaongelmaan. Velat voidaan yhdistää yhdeksi lainaksi, joka saattaa auttaa henkilön pois velkakierteestä. Tämä on yksi vapaaehtoisen velkojen järjestelyn keinoista. Takaus myönnetään pääasiassa sellaisille ihmisille, jotka ovat velkaantuneet ennalta arvaamattomasta syystä, mutta joiden tulot ovat vakiintuneet siten, että pystyvät hoitamaan järjestelylainan takaisinmaksua säännöllisesti. Pankki voi myöntää lainan, vaikka velallisella olisi maksuhäiriömerkintä. Takauksen voi yleensä saada vain kerran. (Takuu-Säätiö 2015a, viitattu 16.11.2015.) Takauksen enimmäismäärä on 34 000 euroa ja minimimäärä 2 000 euroa. Takaus myönnetään määräajaksi, joka voi olla enintään 8 vuotta. Tulojen vakiintumisen ohella myös velkaantumiseen johtuneet syyt tulevat olla päättyneet, kuten päihde- tai peliongelmat. (Takuu-Säätiö 2015b, viitattu 16.11.2015.)

Ylivelkaantuneet nuoret ovat harvoin maksukykyisiä. Työttömien tai opiskelevien nuorten maksukyky on yleensä heikko, eivätkä he pysty hoitamaan lainan takaisinmaksua säännöllisesti. Takauksia ei välttämättä myönnetä, jos velkatilanne on ratkaistavissa muilla keinoin, kuten sosiaalisen luototuksen avulla. Sosiaalinen luotto voi olla vaihtoehtona niille nuorille, jolla ei ole mahdollisuutta saada Takuu-Säätiön myöntämää takauksia. (HE 83/2014 vp, 10.)

5.3 Sosiaalinen luotto

Sosiaalinen luotto on tarkoitettu pienituloisille tai vähävaraisille henkilöille, joilla ei ole mahdollisuutta muulla tavalla saada kohtuuehtoista luottoa ja jotka kykenevät suoriutumaan takaisinmaksusta (Laki sosiaalisesta luototuksesta 20.12.2012/1133 4.1 §). Se on sosiaalihuoltoon kuuluvaa luotonantoa, jonka tarkoituksena on ehkäistä taloudellista syrjäytymistä ja ylivelkaantumista. Sen tarkoituksena on tukea henkilön itsenäistä suoriutumista. (SosLuottoL 1 §.) Kunnat vastaavat sosiaalisten luottojen myöntämisestä ja saavat itse päättää, tarjoavatko tällaista palvelua asukkailleen. Kunnilla ei ole velvollisuutta järjestää sosiaalisen luototuksen toimintaa. Kunnat voivat kuitenkin saada valtiolta avustusta luotonantotoimintaansa tai järjestää sosiaalisten luottojen myöntämisen yhteistyössä muiden kuntien kanssa. (HE 142/2002 vp, 17.) Sosiaalisen luoton yleisin käyttötarkoitus on velkojen järjestely. Sosiaaliseen luotonantotoimintaan liittyy myös keskeisesti neuvonta taloudellisissa asioissa sekä sosiaalietuuksissa. Sen tavoitteena on edistää henkilökohtaista hyvinvointia ja omatoimisuutta. (Makkonen 2012, 202.)

Opiskelijat ovat sosiaalisen luototuksen suurin ryhmä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemän kuntakyselyn mukaan vuonna 2013 noin 40 prosenttia sosiaalisen luoton saajista oli opiskelijoita. Helsingissä opiskelijoiden osuus on suurin, mutta myös Oulussa suurin osa sosiaalisista luotoista on myönnetty opiskelijoille. Asiakkaista enemmistö on ollut sellaisia, jotka eivät maksuhäiriömerkinnän vuoksi saa valtion takaamaa opintolainaa. Kun luottohäiriömerkinnän aiheuttanut velka maksetaan, opintolainan saaminen valtion takauksella onnistuu. Luottoa myönnettäessä ei voida kuitenkaan olla varmoja opiskelijan takaisinmaksukyvyistä. Tarkoituksena onkin ollut saada opiskelija talous- ja velkaneuvonnan piiriin, jotta hänen aiempi velkaantumisen syy voitaisiin selvittää ja antaa tietoa velkojen järjestelystä työllistymisen jälkeen. Tämä kannustaa opiskelijaa panostamaan opiskeluun ja ammatin hankkimiseen ilman jatkuvaa huolta veloista. Maksuhäiriömerkintä tai ulosotto eivät ole esteenä sosiaalisen luoton saamiselle, vaan niistä saatetaan jopa päästä eroon sosiaalisen luoton avulla. Tämä tukee itsenäistä selviytymistä ja oman talouden hallintaa. (Rissanen 2015, 14–15.)

5.4 Velkajärjestely

Yksityishenkilön velkajärjestely tarkoittaa maksukyvyttömän henkilön taloudellisen tilanteen korjaamiseksi tarkoitettua velkojen järjestelyä. Siinä tuomioistuin vahvistaa velallisen maksukykyä vastaavan maksuohjelman. (Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 25.1.1993/57 1:1 §.) Velkajärjestely voidaan myöntää sellaiselle maksukyvyttömälle henkilölle, jonka velkaantumisen pääasiallisena syynä on ollut maksukyvyyn oleellinen heikentyminen sairauden, työkyvyttömyyden tai muun sellaisen olosuhteen vuoksi, johon velallinen ei ole itse voinut vaikuttaa. Velkajärjestelyyn tulee olla painavat perusteet ottaen huomioon velkojen määrän suhteen velallisen maksukykyyn nähden. Ehtona on myös se, että velallinen ei kykene parantamaan maksukykyään selviytyäkseen veloistaan. (VJL 3:9 §.)

Velkajärjestelyn esteperusteita ovat aiemmin vahvistettu maksuohjelma, rikoksen perusteella määrätty maksuvelvollisuus tai jos velallinen on syytteessä tai esitutkinnassa epäiltynä rikoksesta, eikä velkajärjestelyn myöntämistä voida pitää perusteltuna. Esteperusteina ovat myös sellaiset merkittävät velat, jotka ovat syntyneet elinkeinotoiminnassa, jossa on menetelty sopimattomasti velkojia kohtaan, velallinen on taloudellisten vaikeuksien vuoksi sopimattomasti heikentänyt taloudellista asemaansa tai järjestellyt sitä velkojien vahingoittamiseksi. Myös tahallisesti väärin tietojen antaminen ja oleellisten tietojen antamatta jättäminen omasta taloudellisesta asemastaan luotonhaussa ja varojen salaaminen tai pakoilu ulosottomenettelyssä aiheuttavat esteperusteen. (VJL 3:10a §.)

Velkajärjestelyä ei voida myöntää, jos on perusteltua syytä olettaa, että velallinen ei tule noudattamaan maksuohjelmaa, velallinen on antanut velkajärjestelyä varten väärää tietoa taloudellisesta asemastaan tai jos velallinen on todennäköisin syin velkaantunut velkajärjestelyä silmällä pitäen tai on aiheuttanut oman velkaantumisensa välinpitämättömyydellään ja vastuuttomilla toimillaan. Vastuutonta velkaantumista arvioitaessa otetaan huomioon velallisen ikä, asema ja muut olosuhteet sekä luotonantajien vastuullinen toimiminen. (VJL 3:10 §.) Velkajärjestely voidaan kuitenkin myöntää esteperusteista huolimatta, jos siihen on painavia syitä, kuten esimerkiksi velallisen toimet velkojen maksamiseksi, velkaantumisesta kulunut aika ja velkajärjestelyn merkitys velallisen ja velkojan kannalta. (VJL 3:10a §.)

Hallituksen esityksessä 83/2014 vp (1) velkajärjestelyn esteperusteita haluttiin muuttaa ja tarkastella velallisen toiminnan lisäksi myös luotonantajien toiminnan vaikutusta velallisen velkaantumiseen. Nuorten on ollut aiemmin hyvin vaikea päästä velkajärjestelyn piiriin ja siksi sitä on haluttu

helpottaa. Nuorten harkintakyky velkaa ottaessa saattaa olla puutteellinen, eivätkä he välttämättä ymmärrä velkaantumisen seurauksia tai osaa arvioida takaisinmaksukykyään. Pikalainojen takaisinmaksuvaikeudet koskevat erityisesti nuoria. Nuorten velkaantuminen on noussut yhteiskunnalliseksi ongelmaksi. Nuoruuden ymmärtämättömyydestä johtuva velkakierre saattaa johtaa myös muihin ongelmiin ylivelkaantumisen lisäksi ja aiheuttaa syrjäytymistä. Nuorten vapaaehtoinen velkojen järjestely on koettu vaikeaksi, koska se edellyttää usein takaisinmaksukykyä, jota nuorella henkilöllä harvoin on. Velkajärjestelyn esteitä arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota velallisen nuoreen ikään ja velkaantumisen moitittavuuteen. (HE 83/2014 vp, 10–11.)

Hallituksen esityksen 83/2014 vp (13) mukaan velkajärjestelylain tulisi vastata nykyisen luottoyhteiskunnan olosuhteita. Ennen lakimuutosta yksi velkajärjestelyn esteen perusteista on ollut ”ilmeisen kevytmielinen velkaantuminen”, jossa arvioidaan velkaantumisen syitä lähinnä velallisen toimien perusteella. Luotonantomekanismit ovat kuitenkin muuttuneet ja tämän takia luotonantajien toimintaan luottomarkkinoilla tulisi myös kiinnittää aiempaa enemmän huomiota. Kuluttajansuojalain 7 luvun sääntöjen rikkominen tulisi ottaa huomioon esteperusteita arvioitaessa. Velkajärjestelylakia muutettiin vuoden 2015 alusta ja nykyisin esteperusteita arvioitaessa tulee ottaa huomioon velallisen ikä ja luotonantajien vastuullinen toimiminen. (VJL 3:10.7 §).

6 TUTKIMUKSIA VELKAONGELMIEN LUONTEESTA

Vuonna 2013 on käynnistetty laaja tutkimus 15–35-vuotiaiden velkaongelmien luonteesta ja veloista selviytymisestä. Tutkimus toteutetaan ajalla 01.09.2013–31.08.2017. Hankkeen rahoittajana toimii Suomen Akatemia ja tutkimus tehdään yhteistyössä Kuluttajatutkimuskeskuksen, Lapin- ja Itä-Suomen yliopistojen sekä Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin kanssa. Tutkimuksessa on tarkoitus selvittää millaisista veloista ja maksuista nuorille tulee ongelmia, mitkä tekijät lisäävät velkaongelmien riskiä ja miten nuoret selviytyvät velkojen kanssa eläimestä, mukaan lukien maksuhäiriömerkinnän saaminen. Tutkimuksen tarkoituksena on myös antaa vastauksia pikavippejä rajoittavan lain vaikuttavuuteen. Tutkimustulokset raportoidaan tieteellisinä artikkeleina, joista osa on jo julkaistu. (Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, viitattu 10.2.2016.)

Yhden Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tekemän tutkimuksen mukaan nuorten velkaantumisen on lähtenyt laskuun vuoden 2013 korkokattosääntelyn ansiosta. Tutkimuksessa on tarkasteltu julkisia tilastoja käräjäoikeuksien summaarisista asioista, lähinnä yksipuolisia velkomustuomioita, ja pienlainojen kehitystä. Erityisesti tarkastelun kohteena ovat olleet korkolain korkokattouudistuksen vaikutukset velkomustuomioiden näkökulmasta sekä kuluttajansuojalain uudistus luotonantajan velvollisuudesta kuluttajan luottokelpoisuuden arviointiin. Tutkimuksessa analysoidut käräjäoikeuksien velkomustuomiot ovat peräisin Oikeusrekisterikeskuksesta. Tuomiot ovat yksipuolisia velkomustuomioita ajalta 1.7.2012–30.6.2015 ja ne on poimittu satunnaisotannalla. Velkomustuomioita koskevissa tilastollisissa tietokannoissa ei näy alkuperäisvelkojaa, johtuen siitä, että haastehakemuksissa kantajana on yleensä perintätoimisto. Tutkimus on tehty manuaalisesti läpikäyden velkomustuomioita alkuperäisen velkojan, velallisen iän ja sukupuolen, pääomien suuruuden sekä ajallisen kehityksen näkökulmasta. Analyysin perusteella saadaan yleiskuva velkomustuomioista kyseiseltä ajalta, millaisista asioista velkomustuomioita annetaan, miten ne ovat suhteessa toisiinsa ja millaisia muutoksia velkomustuomioista voidaan havaita tarkastelun ajanjakson aikana, erityisesti suhteessa pienlainoihin. (Majamaa ym. 2016, 1, 4.)

Velkomustuomioita voidaan pitää yhtenä merkittävänä velkaongelman mittarina. Ne eivät synny kovinkaan nopeasti, vaan ovat seurausta useista perintäkirjeistä ja maksumuistutuksista. Kaikki saatavat eivät kuitenkaan päädy oikeudelliseen perintään ja velkomustuomioon, vaan on velkojasta kiinni, ryhdytäänkö oikeudelliseen perintään. Merkittävä osa saatavista päätyy jälkiperintään, jos

velkoja katsoo, ettei velallisen maksukyvyttömyydestä johtuen velkaa kannata periä oikeudellisessa perinnässä. (Majamaa ym. 2016, 5.)

Tutkimuksesta käy ilmi, että kaikista velallisista lähes puolella (47,3 %) oli velkaa luotonantoyrityksille. 18–24-vuotiaista jopa 64,3 prosentilla ainakin yksi velkomustuomion alkuperäisvelkojista oli luotonantoyritys. Yli 45-vuotiaiden keskuudessa luotonantoyrityksille velkaantuneiden osuus oli matalin. Nuorimmassa ikäryhmässä, eli 18–24-vuotiailla velkatyypit painottuivat luotonantoyritysten lisäksi myös telepalveluihin, etämyyntiin ja asumiseen. Luotonantoyritykset olivat merkittävässä asemassa alkuperäisvelkojina suuren kokonaisvelkamassan takia, mutta myös niiden osuus kaikista velkomustuomioissa olevista pääomista oli merkittävä. Varsinkin nuorten aikuisten keskuudessa luotonantoyrityksiin liittyvät velkapääomat nostivat niiden kokonaismerkitystä velkaantumisessa. (Majamaa ym. 2016, 1, 23, 37.)

Pienlainoihin perustuvat velkomustuomiot ovat kääntyneet yleisesti ottaen laskuun etenkin 18–24-vuotiaiden, mutta myös 25–34-vuotiaiden keskuudessa. Samaan aikaan kuitenkin 18–24-vuotiaiden muihin velkatyyppeihin liittyvien velkojen määrä kasvoi, joten velkaongelmaisten lukumäärä ei vähentynyt kyseisessä ikäryhmässä. Selkeä muutos näkyi vasta tarkastelujakson lopussa eli vuoden 2014 keväällä. Pienlainojen korkokattosääntely näyttäisi tulosten perusteella vähentäneen ongelmavelkaantuneiden määrää, mutta samalla kasvattanut keskimääräisen velan suuruutta velallista kohden. Tutkimustulokset viittaavat siihen, että osa nuorista ei välttämättä enää saa pikavippejä kiristyneiden lainaehtojen vuoksi. Samalla kuitenkin lainan määrä yhtä velallista kohden on suurempi. (Majamaa ym. 2016, 1-3, 39.)

Nuorten velkaongelmista on tehty tutkimus internetkyselyn avulla keväällä 2015. Tutkimus on seminaarijulkaisu, joka perustuu seminaarissa *Nuoret, velka ja yhteiskunta- koukusta loukkuun* pidettyihin esitelmiin. Seminaari pidettiin lokakuussa 2015 ja sen järjesti Suomen Akatemian rahoittama hanke *Nuoret ja velka*. Kysely suunnattiin 18–35-vuotiaille henkilöille ja siihen saatiin 1019 vastausta. Aineisto mahdollistaa subjektiivisen ja objektiivisen velkaongelman tarkastelun. (Majamaa 2015, 5.)

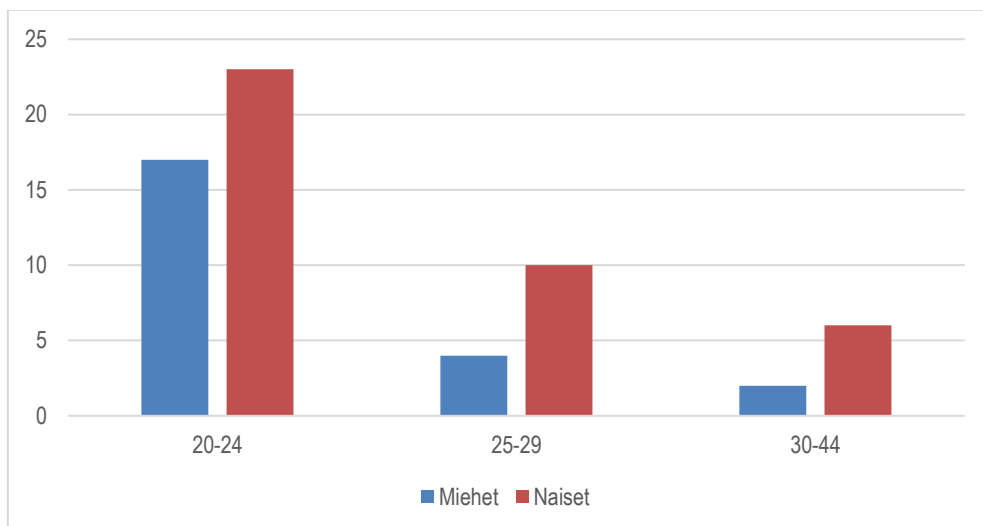
Saadussa aineistossa selviää, että velallisten osuus kasvaa iän myötä. 18–19-vuotiaiden keskuudessa 37 prosentilla vastaajista oli jotain velkaa. 20–24-vuotiailla velkaa oli 60 prosentilla ja 25–29-vuotiailla 77 prosentilla. 30–35-vuotiailla velkaa oli 86 prosentilla kyselyyn vastanneista. Lähes viidesosalla oli vaikeuksia velkojen takaisinmaksussa, mutta subjektiivinen velkaongelma ilmeni yli

neljäosalla. Ne, joilla velkaongelmaa ilmeni, pyrkivät oman taloudellisen tilanteensa korjaamiseksi vähentämään esimerkiksi kulutusta tai turvautumaan vanhempien apuun. Taloutta yritettiin tasa-painottaa myös lisätöiden hankkimisella sekä pyrkimällä hankkimaan uusien tavaroiden sijaan käytettyjä. Yli puolet nuorista aikuisista koki lainarahan saamisen olevan liian helppoa. Kyselyssä esitetyn väitteen ”Nuoret aikuiset kokevat lainarahan saamisen liian helpoksi” kanssa melko tai täysin samaa mieltä oli kolme neljäosaa objektiivisen velkaongelman omaavia henkilöitä. Sellaisista nuoristakin, joilla ei ollut lainkaan velkaa tai velkaongelmaa, 55 prosenttia oli kyseisen väitteen kanssa melko tai täysin samaa mieltä. Nuoret aikuiset kokevat, että yksi syy taloudellisiin vaikeuksiin löytyy liian helposti saatavasta lainarahasta. Tutkimustulosten mukaan luotonantoyrityksiltä otetut lainat ovat olleet yksi merkittävä tekijä nuorten velkaongelmien synnyssä, kun tilannetta arvioidaan velkomustuomioiden näkökulmasta ja ennen pikavippejä koskevaa lainsäädännön muutosta. (Majamaa 2015, 13-14.)

7 KYSELY OAMK:N OPISKELIJOILLE

Opinnäytetyön kvantitatiivinen osuus toteutettiin kyselyn muodossa Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää nuorten aikuisten kuluttajaluottojen käyttöä ja tietämystä niistä. Aineisto kerättiin opiskelijoilta huhtikuussa 2016. Kysely lähetettiin Webropol –ohjelman kautta ryhmäsähköposteja käyttäen. Kysely lähetettiin arviolta noin 900 henkilölle, joista kyselyyn vastasi 63 henkilöä. Kyselyn vastausprosentiksi muodostui siten noin 7 %. Tutkimustulosten heikkoutena on alhainen vastausprosentti. Kyselyn saatekirja ja kyselylomake löytyvät liitteenä raportin lopusta.

Kyselyn ensimmäisellä ja toisella kysymyksellä selvitettiin vastaajan ikä ja sukupuoli. Kolmannessa ja neljännessä kysymyksessä kysyttiin, oliko vastaaja ottanut kuluttajaluoton ja jos oli, mihin tarkoitukseen. Viidennessä kysymyksessä selvitettiin vastaajan mielipidettä kuluttajaluotoista. Kysymys sisälsi yhteensä viisi väitettä, joista vastaaja valitsi vastausvaihtoehdon mielipiteensä mukaisesti. Kysymyksissä 6-8 kysyttiin kuluttajaluottojen lainaehtojen lukemisesta ja maksuhäiriöistä. Kysymyksillä 9-12 mitattiin vastaajien tietämystä luottotietojen tarkastamisesta ja maksuhäiriömerkinnän syntyisestä kuluttajaluotoissa.

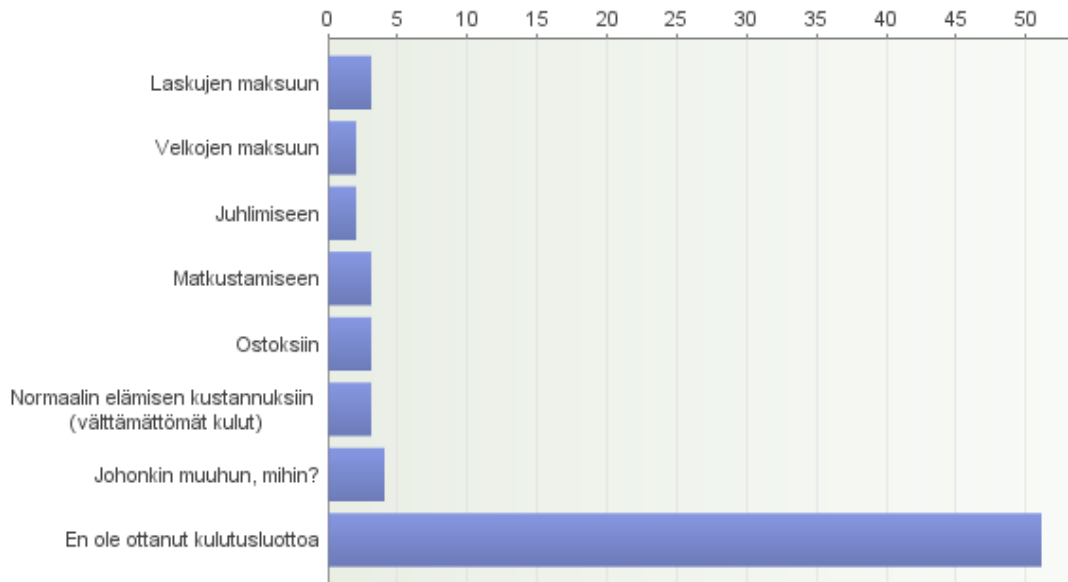

KUVIO 3. Vastaajat ikäryhmittäin ja sukupuolittain.

Vastaajista miehiä oli noin 37 prosenttia ja naisia 63 prosenttia. Suurin osa vastaajista oli 20–24-vuotiaita. Kysely oli suunnattu 18–30-vuotiaille nuorille aikuisille. Kyselyyn vastasi yhteensä viisi yli

30-vuotiasta henkilöä. Nämä henkilöt on otettu mukaan kyselyn tuloksiin, mutta aineistoa tarkastellaan vain 18–30-vuotiaiden henkilöiden osalta.

Vastaajista 14,5 % oli ottanut kulutusluoton. Loput eivät olleet ottaneet kulutusluottoa. Alla olevasta kuvasta selviää vastaajien kulutusluoton käyttökohteet.

KUVIO 4. Vastaajien kulutusluoton käyttö.

Vastaajilla oli mahdollisuus tarkentaa kulutusluoton käyttökohdetta, jos vastausvaihtoehdoissa ei ollut sopivaa vaihtoehtoa. Kulutusluottoja oli otettu esimerkiksi moottoripyörän ostoon ja auton huoltoon. Tuloksista selviää, että kulutusluottoja otetaan normaalin elämisen kustannuksiin ja isompiin hankintoihin. Kulutusluotot näyttävät siten olevan jollain tapaa tulojen jatke, kun palkka- tai muut tulot eivät riitä normaalin elämisen kustannuksiin, laskujen maksuun, matkustamiseen tai isompiin menoihin, kuten auton huoltoon. Suurin osa vastaajista ei kuitenkaan ollut ottanut kulutusluottoa, joten kyseisen tutkimusjoukon sisällä kulutusluotot eivät näyttäisi yleisesti katsoen olevan ongelma. Tutkimusjoukossa voi toki olla yksittäisiä henkilöitä, joille kulutusluotot ovat aiheuttaneet velkaongelman, mutta tässä tutkimuksessa tuloksia tarkastellaan pääpiirteissään.

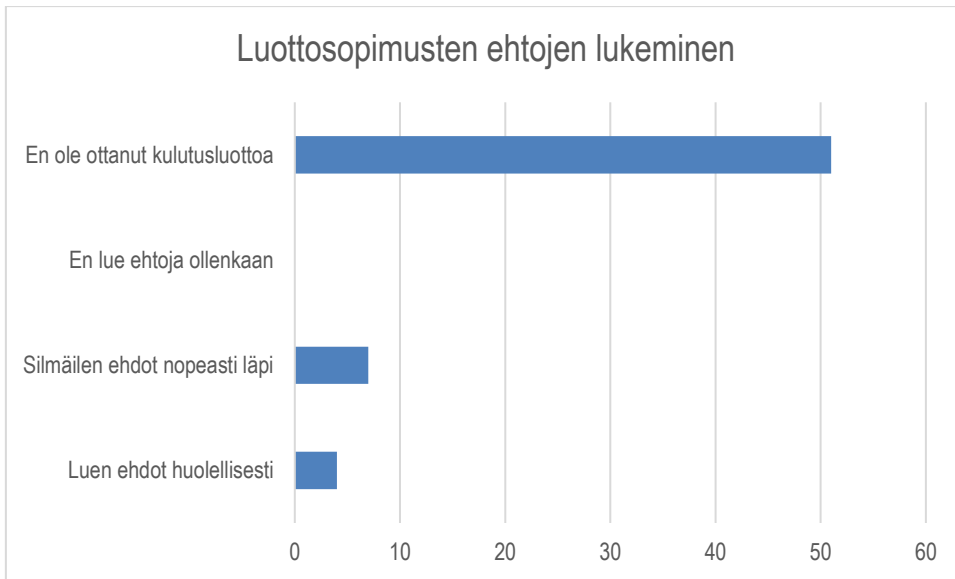
Viidennessä kysymyksessä kartoitettiin vastaajien mielipiteitä kulutusluotoista. Kuvassa on esitettynä vastaajien mielipiteiden keskiarvot.

KUVIO 5. Vastaajien mielipiteiden keskiarvot. (1 = Täysin eri mieltä, ... , 5 = Täysin samaa mieltä)

Suurin osa vastaajista oli samaa mieltä siitä, että kuluttajaluottojen myöntämistä tulisi rajoittaa enemmän ja lukiossa sekä ammattioppilaitoksessa tulisi lisätä opetusta oman talouden hallinnasta. Vastaajien mielipiteistä ilmenee, että suurimman osan mielestä luotonantoyritysten mainokset luovat kuvan helposta ja huolettomasta elämästä. Kuluttajaluottoa pidetään vastaajien keskuudessa suhteellisen helppona lainarahana ja suurimman osan mielestä kulutusluottojen lainaehdot eivät ole kovin selkeitä. Mielipiteitä kokonaisuutena tarkasteltaessa nähdään, että suuri osa rajoittaisi kuluttajaluottojen myöntämistä ja lisäisi opetusta nuorille oman talouden hallinnasta.

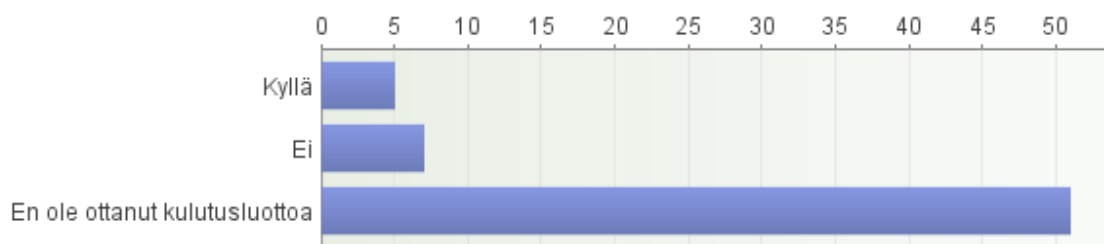
Kuudennessa kysymyksessä tiedusteltiin luottosopimusten ehtojen lukemista ennen luottopäätöksen tekoa. Alla olevasta kuvasta selviää tulokset kyselyyn vastanneiden luottosopimusten ehtojen lukemisesta.

KUVIO 6. Vastaajien kulutusluottojen ehtojen lukeminen ennen luottopäätöstä.

Suurin osa vastaajista ei ollut ottanut kulutusluottoa. Vastaajat, jotka olivat ottaneet kulutusluoton, lukevat ehdot huolellisesti läpi ennen lainapäätöksen tekemistä tai silmäilevät ehdot nopeasti läpi. Kukaan vastaajista ei ollut ottanut lainaa lukematta ehtoja ollenkaan.

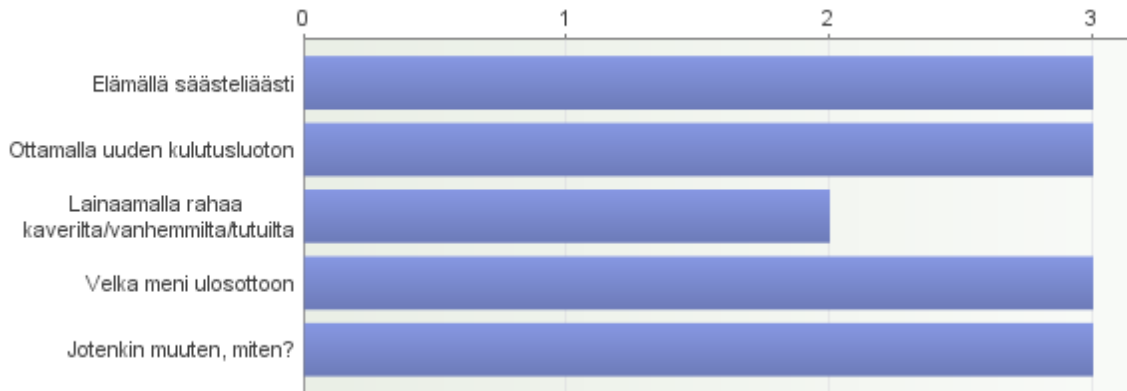
Seuraavassa kysymyksessä vastaajilta tiedusteltiin kuluttajaluotoista aiheutuneita mahdollisia maksuhäiriöitä. Alla olevassa kuvassa näkyy tulokset vastaajien keskuudessa.

KUVIO 7. Vastaajille aiheutuneet kuluttajaluottojen maksuhäiriöt.

Koska suurin osa vastaajista ei ole ottanut kuluttajaluottoa, heille ei siten ole voinut aiheutua maksuhäiriöitä. Yhteensä viidelle vastaajalle oli aiheutunut maksuhäiriöitä kuluttajaluotoista. Vastaajista noin kymmenen henkilöä oli ottanut kuluttajaluoton, joten tuloksista voidaan päätellä, että puolelle kuluttajaluoton ottaneista on aiheutunut niistä maksuhäiriöitä.

Edelliseen kysymykseen vastanneilta tiedusteltiin maksuhäiriöistä selviämistä. Jos vastausvaihtoehdoista ei löytynyt sopivaa vaihtoehtoa, oli vastaajilla mahdollisuus avoimilla vastauksilla tarkentaa vastaustaan. Avoimia vastauksia olivat ”menin töihin ja maksoin pikkuhiljaa pois”, ”maksamalla takaisin sopimuksen mukaisesti” ja ”selvisin, kun maksoin joka palkasta velkaa pienemmäksi.” Vastauksissa oli mahdollisuus myös valita useampi, kuin yksi vaihtoehto.

KUVIO 8. Pikaluottojen aiheuttamista veloista selviäminen.

Osa vastaajista on selvinnyt veloista itse, mutta osa on joutunut turvautumaan läheisten apuun maksaakseen velkansa takaisin tai velka on jopa mennyt ulosottoon. Yhteensä kolme vastaajista on ottanut uuden kulutusluoton maksaakseen edellisen pois.

Neljässä viimeisessä kysymyksessä testattiin vastaajien tietämystä maksuhäiriömerkinnästä ja luottotietojen tarkastamisesta. Alla olevilla kysymyksillä ei ollut tarkoitus yrittää arvata oikeata vastausta, vaan tutkia vastaajien tietämystä aiheesta. Tulokset on esitetty ympyrä- ja pylväsdiagrammeilla.

KUVIO 9. Vastaajien tietämys maksuhäiriömerkinnän syntymisestä kulutusluotoissa.

Vastaajista 38 % vastasi, että ei tiedä, koska maksuhäiriömerkintä voi syntyä kuluttajaluotoissa. Kukaan ei ollut kuitenkaan sitä mieltä, että maksuhäiriömerkintä syntyy heti kun lasku on myöhässä. Vastaajista 27 % prosenttia arveli maksuhäiriömerkinnän syntyvän, kun asia laitetaan vireille käräjäoikeuteen ja toiset 27 % arveli sen syntyvän, kun lasku siirtyy perintätoimiston perittäväksi. Vastaajista vain 8 % vastasi, että maksuhäiriömerkintä voi syntyä, kun maksu on ollut erääntyneenä 60 päivää. Vastanneista siten 92 % ei tiennyt, koska maksuhäiriömerkintä voi syntyä kuluttajaluotoissa.

Kuluttajaluotoissa maksuhäiriömerkintä voi syntyä, kun saatava on ollut erääntyneenä 60 päivää. Saatavaa ei tarvitse siirtää perintätoimiston perittäväksi, eikä se vaadi käräjäoikeuden yksipuolista tuomiota maksuhäiriömerkinnän syntymiseksi.

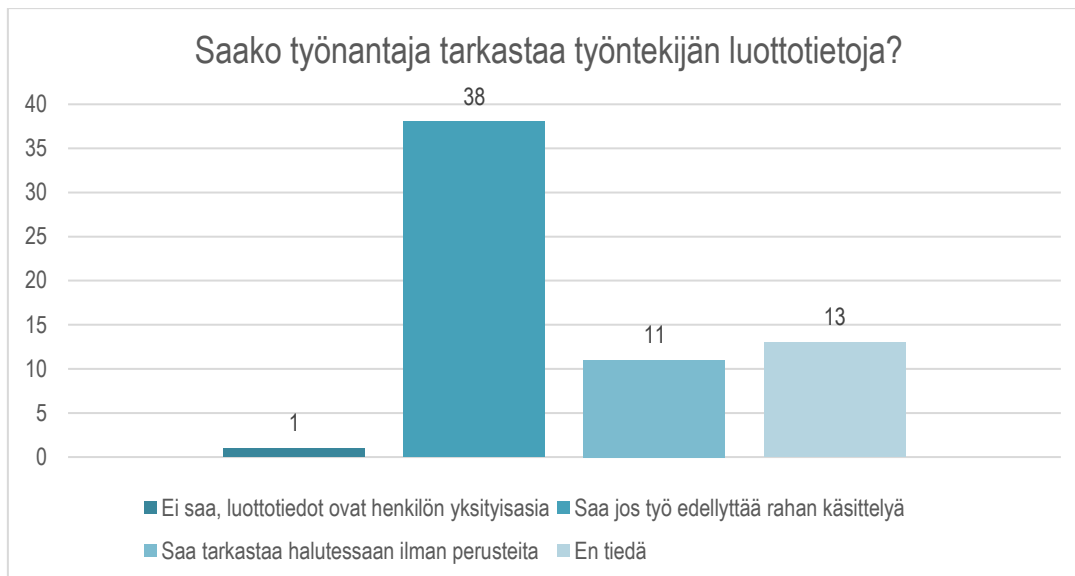
Seuraavaksi testattiin vastaajien tietämystä maksuhäiriömerkinnän säilymisestä luottotietorekisteissä. Alla olevasta ympyrädiagrammista selviää vastaajien tietämys asiasta.

KUVIO 10. Vastaajien tietämys maksuhäiriömerkinnän säilymisestä luottotietorekisterissä.

Suurin osa vastaajista tiesi, että maksuhäiriömerkintä säilyy pääsääntöisesti luottotietorekisterissä kahdesta viiteen vuotta, vaikka velka maksettaisiin. Vastaajista 29 % ei tiennyt maksuhäiriömerkinnän säilymisaikaa. Vastaajista 8 % oli vastannut, että maksuhäiriö on elinikäinen ja 3 % vastasi, että maksuhäiriömerkintä poistuu heti kun velka maksetaan. Oikea vastaus on, että maksuhäiriömerkintä säilyy luottotietorekisterissä kahdesta viiteen vuotta, vaikka velka maksettaisiin. Kuitenkaan 40 % vastaajista ei tiennyt maksuhäiriömerkinnän säilymisaikaa.

Seuraavassa kysymyksessä kysyttiin, saako työnantaja tarkastaa työntekijän luottotietoja. Alla oleva pylväsdiagrammi kuvaa vastaajien tietämystä asiasta.

KUVIO 11. Vastaajien tietämys työnantajan oikeudesta tarkastaa työntekijän luottotietoja.

Vain yksi vastaajista oli sitä mieltä, että työnantaja ei saa tarkastaa työntekijän luottotietoja, koska luottotiedot ovat henkilön yksityisasiä. Vastaajista 38 tiesi oikean vastauksen, eli työnantaja saa tarkastaa työntekijän luottotiedot, jos työ edellyttää rahan käsittelyä. Vastaajista 11 vastasi, että työnantaja saa tarkastaa työntekijän luottotiedot halutessaan ilman perusteita ja vastaajista 13 ei tiennyt, missä tilanteessa työnantaja saa tarkastaa työntekijän luottotietoja.

Seuraavassa kysymyksessä testattiin vastaajien tietämystä vuokranantajan oikeudesta tarkastaa vuokralaisen luottotietoja. Oletettavasti suuri osa tutkimusjoukosta asuu vuokralla, joten tähän kysymykseen suuri osa tiesi myös oikean vastauksen.

KUVIO 12. Vastaajien tietämys vuokranantajan oikeudesta tarkastaa vuokralaisen luottotietoja.

Vuokranantajalla on lain mukaan oikeus tarkastaa vuokralaisen luottotiedot. Kaksi vastaajista vastasi, että vuokranantaja ei saa tarkastaa vuokralaisen luottotietoja ja viisi vastaajaa ei tiennyt saako vuokranantaja tarkastaa luottotietoja.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli vastata seuraaviin kysymyksiin:

- Ovatko vakuudettomat kuluttajaluotot merkittävä tekijä nuorten velkaantumisessa?
- Mitä seurauksia velkaantumisella voi olla ja miten veloista selviydytään?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen johtopäätöksenä voidaan todeta, että raportissa aiemmin mainitut tutkimukset osoittavat vakuudettomien kuluttajaluottojen olevan yksi merkittävistä tekijöistä nuorten velkaantumisessa. Vuonna 2013 käynnistetty laaja tutkimus nuorten velkaongelmista jatkuu edelleen. Tutkimuksen yhtenä osana toteutettu internetkysely keväällä 2015 osoittaa, että luotonantoyrityksiltä otetut lainat ovat olleet yksi merkittävä tekijä nuorten velkaongelmien synnyssä, kun tilannetta arvioidaan velkomustuomioiden näkökulmasta ja ennen pikavippejä koskevaa lainasäädännön muutosta. Myös aiemmin mainittu Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tekemä tutkimus osoittaa, että 18–24-vuotiaista jopa 64,3 prosentilla ainakin yksi velkomustuomion alkuperäisvelkojista oli luotonantoyritys. Tutkimuksessa nuoret ovat myös maininneet, että yksi merkittävä syy velkaantumiselle on liian helppo lainarahan saaminen. Myös Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijoille tehdystä kyselyssä opiskelijat olivat yleisesti ottaen samaa mieltä siitä, että vakuudettomat kuluttajaluotot ovat helposti saatavaa lainarahaa.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksessa 24/2012 on mainittu luotonantoyritysten mainonnan lisäävän velkaantumista. Tutkimuksessa 20–30-vuotiaat nuoret ovat kokeneet luottojen saannin olevan liian helppoa ja erityisesti mainonnan vaikuttaneen luottojen ottamiseen. Omaan puhelimeen tulee viestejä, jossa tarjotaan lainaa tai suurempaa luottoa. Myös kirjoittajan tekemässä kyselyssä Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijoille tiedusteltiin mielipidettä siihen, luovatko luotonantoyritysten mainokset kuvan helposta ja huolettomasta elämästä. Vastaajien mielipiteiden keskiarvon perusteella voidaan todeta, että myös kyselyyn vastanneet kokevat luotonantoyritysten mainosten luovan kuvan helposta ja huolettomasta elämästä.

Toista tutkimuskysymystä tarkasteltaessa voidaan todeta, että velkaantumisella voi olla monenlaisia seurauksia, kuten maksuhäiriömerkintä, joka vaikeuttaa elämää monella tapaa. Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijoille tehdyn kyselyn tuloksista voidaan havaita, että suuri osa kyselyyn vastanneista ei tiennyt, että kuluttajaluotoista voi syntyä maksuhäiriömerkintä, kun luotto on ollut erääntyneenä 60 päivää. Maksuhäiriömerkintä yleensä vaatii käräjäoikeuden yksipuolisen tuomion,

jota on edennyt useampi maksumuistutusten ja perintäkirjeiden lähettely sekä käräjäoikeuden velkomushaaste, mutta kuluttajaluotoissa maksuhäiriömerkintä saattaa syntyä melko nopeasti. Luotonantaja voi siis, kuten aiemmin on todettu, ilmoittaa maksuhäiriöstä suoraan luottotietorekisteriin. Maksuhäiriömerkintä, joka ei ole viranomaisen toteama, on kuitenkin eri laatua kuin esimerkiksi käräjäoikeuden yksipuolisesta tuomiosta seuraava maksuhäiriömerkintä. Vaikka maksuhäiriömerkintä on eri laatua ja ei niin vakava kuin viranomaisen toteama, näkyy se silti luottotietorekisterissä maksuhäiriömerkintänä. Maksuhäiriömerkintä velkaantumisen seurauksena vaikuttaa laajasti henkilöön. Kuten aiemmin on todettu, maksuhäiriömerkinnän takia esimerkiksi asunnon saaminen voi olla todella hankalaa ja merkintä saattaa jopa vaikeuttaa työpaikan saamista. Yritykset eivät välttämättä solmi puhelin- tai nettiliittymäsopimuksia maksuhäiriöisen henkilön kanssa ilman vakuuksia. Maksuhäiriöisillä henkilöillä on harvoin varaa maksaa suuria summia vakuuksia, joten maksuhäiriö vaikeuttaa elämää huomattavasti. Maksuhäiriömerkintä saattaa vaikuttaa henkilön psyykkiseen hyvinvointiin sekä vaikeuttaa normaalia elämää.

Veloista selviytymiseen on keinoja, mutta osa keinoista vaatii maksukykyä, jota nuorella henkilöllä ei usein ole. Tutkimuksista selviää, että osa nuorista on päässyt veloista eroon lainaamalla rahaa läheisiltään tai elämällä niukasti ja siten pystyneet maksamaan velat pois. Osalla ei ole kuitenkaan ollut mahdollisuutta lainata rahaa tai maksaa velkojaan ja velat ovat menneet ulosottoon. Jotkut nuoret ovat joutuneet ottamaan uuden kulutusluoton maksaakseen velkansa pois. Tämä ei kuitenkaan ole kovinkaan hyvä keino selviytyä veloista, sillä se aiheuttaa uuden velkakierteen, josta voi olla entistä vaikeampaa päästä pois.

Suomen Asiakastieto Oy:n ylläpitämä luottotietorekisteri sekä muut aiemmin tässä raportissa mainitut tutkimukset antavat realistisemmän kuvan nuorten velkaongelmista kuin tässä tutkimuksessa tehty tutkijan oma empiirinen tutkimus. Tähän raporttiin tehty empiirinen tutkimus ei juurikaan ole suhteessa aiempiin tutkimuksiin. Tutkimuksen vastausprosentiksi muodostui vain noin 7 prosenttia, joten tutkimusta ei voida pitää luotettavana. Lisäksi tutkimus tehtiin Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijoille, joka ei välttämättä kohderyhmältään ole luotettava joukko tämän tutkimuksen kaltaiselle kyselylle. Opiskelijoiden vastausprosentti sähköpostikyselyihin on myös yleisesti ottaen huono. Velkaongelmaisia nuoria on vaikea tavoittaa ja aihepiiri saattaa olla arka kohderyhmän henkilöille. Tutkimusta kuitenkin tukevat tässä raportissa esitetyt muut tutkimukset, jotka osoittavat kuluttajaluottojen olevan yksi merkittävä tekijä nuorten velkaantumisessa.

9 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää kuluttajaluottojen vaikutusta nuorten aikuisten velkaantumiseen. Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena tutkimuksena, jossa tutkimuksen pohjana käytettiin jo aiemmin aiheesta tehtyjä tutkimuksia sekä tutkijan itse tekemää kyselyä Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Raportissa käsiteltyjen tutkimusten perusteella voidaan todeta, että kuluttajaluotot ovat yksi merkittävä tekijä nuorten velkaantumisessa.

Menetelmänä kvantitatiivinen tutkimus sopii tämän kaltaiseen tutkimukseen hyvin. Tässä tutkimuksessa ongelmaksi muodostui alhainen vastausprosentti, joka oli vain 7 prosenttia. Tutkimusta ei siten voida pitää kovinkaan luotettavana. Tutkimusta kuitenkin tukevat jo aiemmin aiheesta tehdyt tutkimukset, joita voidaan käyttää kvantitatiivisessa tutkimuksessa lähdeaineistona.

Opinnäytetyöprosessi alkoi syksyllä 2015. Raportin kirjoittaminen sujui hyvin ja teoriapohja muodostui suhteellisen helposti. Opinnäytetyö ei kuitenkaan pysynyt suunnitellussa aikataulussa, sillä se oli tarkoitus saada valmiiksi keväällä 2016. Vaikeuksia tuotti tutkimuksen empiirinen osuus, joka olisi tullut suunnitella jo alussa paremmin. Kysely ei ollut kovinkaan onnistunut, koska vastausprosentiksi muodostui vain 7 prosenttia. Vastausten keräämiseen suunniteltua aikaa jouduttiin pidentämään kahdella viikolla, koska vastauksia ei ollut alkuperäiseen aikatavoitteeseen mennessä saapunut kovinkaan montaa. Kyselylinkki lähetettiin muistutusviestinä uudelleen kaikille, jotka eivät olleet vastanneet vielä kyselyyn, mutta kysely ei tästäkään huolimatta kerännyt juurikaan vastauksia.

Tutkimus olisi onnistunut paremmin, jos haastateltavaksi olisi saatu velkaongelmaisista nuoria. Haastateltavia ei kuitenkaan löytynyt ja tutkimus tehtiin kyselynä Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Suurin osa kyselyyn vastanneista ei ollut ottanut kuluttajaluottoja, joten kyselyn tulokset eivät kuvaa todellista velkaongelmaisen tilannetta. Kyselyssä mitattiin kuitenkin myös mielipiteitä kuluttajaluotoista ja niiden mainonnasta. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että kuluttajaluotot ovat liian helposti saatavaa lainarahaa ja niiden myöntämistä tulisi rajoittaa enemmän. Tämä tukee myös raportissa aiemmin esitettyjä tutkimustuloksia siitä, että nuoret kokevat kuluttajaluottojen olevan liian helposti saatavaa lainarahaa.

Työn vahvana puolena voidaan pitää ajankohtaista aihetta sekä sen tuoreita lähteitä ja tutkimuksia. Tutkimuksen heikkoutena on empiirinen osuus, eli Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijoille tehty kysely, johon ei saatu kovinkaan paljon vastauksia. Suurin osa kyselyyn vastanneista ei ollut ottanut kuluttajaluottoja, joten tutkimusta ei voida pitää luotettavana kuvaamaan nuorten kuluttajaluottoista aiheutuneita velkaongelmia.

Opinnäytetyön tekeminen kokonaisuudessaan on oppimisprosessi. Tärkeimpänä asiana itse opin työstä suunnittelemisen tärkeyden. Empiirisen osan toteuttaminen oli itselleni melko hankala ja stressaavin asia työssä, sillä se ei sujunut odotettavasti. Raportin kirjoittaminen on luonnistunut kohtuullisen hyvin. Empiirinen osa tuotti hankaluuksia myös aikatauluttamiseen, sillä teoriapohjan kirjoittaminen pysyi aikataulussa, mutta empiirisen osan toteuttaminen sotki aikataulun. Kun työn empiirinen osa ei ollut onnistunut toivomalla tavalla, söi se motivaatiota saattaa työ lopullisesti valmiiksi ja raportoida kyselyn tulokset. Opinnäytetyö kuitenkin on, kuten kappaleen alussa todettu, oppimisprosessi, joka on opettanut paljon tutkimustyöstä ja suunnittelemisen tärkeydestä.

Jatkotutkimusaiheina voisi esimerkiksi tutkia, että tulisiko nuorten velkaongelmiin ja maksuhäiriömerkintöihin saada helpotusta. Maksuhäiriömerkintä omalla tavallaan on melko ankara rangaistus nuoruuden ajattele mattomuudesta tai tietämättömyydestä, sillä se voi vaikuttaa todella laajasti henkilön elämään. Velkaongelmat saattavat syrjäyttää nuoren täysin ja pienituloisena voi olla mahdotonta selviytyä velkakierteestä ilman apua. Maksuhäiriöiselle nuorelle ei myönnetä edes opintolainaa, joten osalla velkaongelmallisista opiskeluin voi olla mahdotonta opiskelun rahoittamisen vuoksi. Toisena jatkotutkimusaiheena voisi tutkia, onko uusi velkajärjestelylaki auttanut nuoria pääsemään paremmin velkajärjestelyn piiriin, kuten lain uudistamisen yhtenä tarkoituksena on ollut. Myös vertaislainoista olisi mielenkiintoista tehdä tutkimusta. Vertaislainat ovat kasvattaneet suosiotaan ja niiden keskuudessa on ollut hyvin paljon epäselvyyksiä siitä, sovelletaanko niihin kuluttajansuojalakia. Ajankohtaisena jatkotutkimusaiheena voisi tutkia valmisteilla olevaa lakialoitetta pikalainojen korkokaton ulottamisesta luottolimiitteihin, sillä tällä hetkellä luotonantoyritykset kiertävät vuonna 2013 voimaan tullutta lakimuutosta 50 prosentin korkokatosta myöntämällä yli 2 000 euron luottolimiittejä, jolloin korkokattoa ei sovelleta.

LÄHTEET

Annola, V., Hemmo M., Karhu, J., Kartio, L., Saarnilehto, A., Tammi-Salminen, E., Tolonen, J., Tuomisto, J. & Viljanen, M. 2012. Varallisuus oikeus. Helsinki: Talentum Media.

Aluehallintovirasto. 2015. Luotonantajarekisteri. Viitattu 3.11.2015, https://www.avi.fi/documents/10191/19290/Luotonantajarekisteri_060313/44cb059e-268a-4aef-a0fc-51fc622c4d4e.

Bisnode Suomi. 2016. Tuotteet ja ratkaisut. Luottotiedot. Viitattu 13.2.2016, <https://www.bisnode.com/suomi/tuotteet-ja-ratkaisut/luottotiedot/henkiloluottotiedot/>.

Eduskunta. 2016. Lakien säätäminen. Valtiopäiväasiat. Kirjalliset kysymykset. KK 420/2016 vp. Viitattu 6.10.2016, https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Documents/KKV_420+2016.pdf#search=kkv%20420%2F2016.

Fellow Finance. 2015. Vertaislaina. Viitattu 12.11.2015, <http://www.fellowfinance.fi/lainajalle/vertaislaina>.

Ferratum. 2015. Lainan hakeminen. Joustoluotto. Viitattu 5.11.2015, <https://www.ferratum.fi/lainan-hakeminen/joustoluotto>.

Finanssivalvonta. 2014. Lainat ja rahoitus. Kuluttajaluotot. Viitattu 2.11.2015, <http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Lainat/Korot/Pages/Default.aspx>.

Finanssivalvonta. 2015. Tietoa finanssivalvonnasta. Viitattu 13.1.2016, <http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Fiva/Pages/Default.aspx>.

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta ja eräiden luotonantajien rekisteröinnistä sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi. HE 24/2010. Viitattu 3.11.2015, https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_24+2010.pdf.

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain 7 luvun, eräiden luotonantajien rekisteröinnistä annetun lain sekä korkolain 2 §:n muuttamisesta. HE 78/2012. Viitattu 2.11.2015, <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2012/20120078#idp3456416>.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaalisesta luototuksesta, laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta sekä laiksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 3 §:n muuttamisesta. HE 142/2002. Viitattu 10.11.2015, <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2002/20020142.pdf>.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. HE 83/2014. Viitattu 16.11.2015, <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140083.pdf>.

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Helsingin Sanomat. 2016. Kansanedustajat haluavat tilkitä pikavippien 400 prosentin porsaanreiän. Viitattu 6.10.2016, <http://www.hs.fi/politiikka/a1474515734232>.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto. 2014a. Tiedotteet. Kuluttaja-asiamiehen uutiskirje 6/14. Viitattu 6.11.2015, <http://www.kkv.fi/Ajankohtaista/Tiedotteet/2014/kuluttaja-asiamiehen-uutiskirje-614-tarttuu-raha-asioiden-kuluttajansuojaan/>.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto. 2014b. Tietoa ja ohjeita. Talous- ja velkaneuvojat. Viitattu 9.11.2015, <http://www.kkv.fi/Tietoa-ja-ohjeita/Maksut-laskut-perinta/talous-ja-velkaneuvojat/>.

Kuluttajaliitto. 2015. Kuluttajan talous. Raha-asiat ja niiden hoito. Maksuhäiriömerkinnän vaikutukset. Viitattu 26.11.2015, http://www.kuluttajaliitto.fi/teemat/kuluttajan_talous/raha-asiat_ja_niiden_hoito/maksuhairiomerkinna_ja_sen_vaikutukset.

Kuluttajansuojalaki 20.1.1978/38.

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. 2016. Tutkimus ja julkaisut. Tutkimushankkeita. Nuorten velkaongelmat. Viitattu 10.2.2016, <http://www.helsinki.fi/kriminologian-ja-oikeuspolitiikan-instituutti/tutkimus/index.html>.

Laki eräiden luotonantajien rekisteröinnistä 27.8.2010/747.

Laki saatavien perinnästä 22.4.1999/513.

Laki sosiaalisesta luototuksesta 20.12.2002/1133.

Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 25.1.1993/57.

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä 13.8.2004/759.

Linna, T. 2014. Defensor Legis 2/2014. Viitattu 26.11.2016, https://www-edilex-fi.ezp.oamk.fi:2047/defensor_legis/13173.pdf.

Lehtonen, Y., Mökkönen, K., Seulu, M-R., Tammenkoski, R. & Töyrylä, H. 2016. Perintä ja luotonhallinta. Viitattu 6.10.2016, [http://fokus.talentum.fi.ezp.oamk.fi:2048/teos/BAX-BBXATCFHBG#kohta:3.\(\(20\)ASIAKASLUOTOTUS\(\(20\)JA\(\(20\)VARAUTUMINEN\(\(20\)PERINT\(\(c4\)TILANTEESEEN\(\(20\):Luottotiedot\(\(20\):Luonnollisen\(\(20\)henkil\(\(f6\)n\(\(20\)maksuh\(\(e4\)iri\(\(f6\)iden\(\(20\)tarkistaminen\(\(20\)](http://fokus.talentum.fi.ezp.oamk.fi:2048/teos/BAX-BBXATCFHBG#kohta:3.((20)ASIAKASLUOTOTUS((20)JA((20)VARAUTUMINEN((20)PERINT((c4)TILANTEESEEN((20):Luottotiedot((20):Luonnollisen((20)henkil((f6)n((20)maksuh((e4)iri((f6)iden((20)tarkistaminen((20))).

Luottotietolaki 11.5.2007/527.

Majamaa, K. 2015. Nuoret, velka ja yhteiskunta- koukusta loukkuun. Seminaarijulkaisu 2015. Viitattu 10.2.2015, http://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62224/Nuoret%20velka%20ja%20yhteiskunta%20KOUKUSTA%20LOUKKUUN_A.pdf?sequence=2.

Majamaa, K., Rantala, K. & Sarasoja L. 2016. Velkaongelmien luonne ja pikavippiuudistuksen vaikutukset velkomustuomioiden valossa. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Viitattu 5.2.2016, https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/159642/Katsauksia_9_Majamaa_et_al_2016.pdf?sequence=1.

Makkonen, A. 2012. Vastuullinen luotonanto. Helsinki: Finva.

Niemi, M-L. 2014. Luotto-oikeus. Helsinki: Talentum.

Oikeusministeriö. 2014. Velkajärjestely mahdolliseksi myös pienyrittäjille vuoden 2015 alusta. Viitattu 16.11.2015, <http://oikeusministerio.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2014/12/velkajarjestely-mahdolliseksimyospienyrittajillevuoden2015alusta.html>.

Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 54:2015. Asunto-omaisuuteen liittyvät kuluttajaluotot. Viitattu 10.2.2016, http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisu-arkisto/1447668115273/Files/54_2015_Asunto_o_kulutusluotto_212_s.pdf.

Rantala, K. 2012. Vippikierteen muotokuva. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Verkkokatsauksia 24/2012. Viitattu 13.11.2015, <http://docplayer.fi/430268-Opti-verkkokatsauksia-24-2012-vippikierteen-muotokuva-oikeuspoliittinen-tutkimuslaitos-tiivistelma-yhteystiedot-kati-rantala.html>.

Rissanen, K. 2015. Sosiaalisen luototuksen kehittäminen. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2015:15. Viitattu 9.11.2015, http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125773/URN_ISBN_978-952-00-3572-3.pdf?sequence=1.

Suomen Asiakastieto. 2015a. Uutishuone. Maksuhäiriöisiä henkilöitä on nyt enemmän kuin koskaan. Viitattu 30.10.2015, <http://www.asiakastieto.fi/web/fi/asiakastieto/uutishuone#/pressreleases/maksuhaeirioeisiae-henkiloetae-on-nyt-enemman-kuin-koskaan-1142466>.

Suomen Asiakastieto. 2015b. Maksuhäiriötilastot 1-9/2015. Viitattu 29.10.2015, <http://www.mynewsdesk.com/fi/asiakastieto/documents/maksuhaeirioetilastot-1-9-2015-49712>.

Takuu-Säätiö. 2015a. Takuu-Säätiön takaus. Viitattu 16.11.2015. <http://www.takuu-saatio.fi/palvelumme/takuu-saation-takaus>.

Suomen Asiakastieto. 2016. Tietoa kuluttajille. Luottotietojen tarkastus. Viitattu 13.2.2016, <https://www.asiakastieto.fi/web/fi/asiakastieto/tietoa-kuluttajille/luottotietojen-tarkastus>.

Takuu-Säätiö. 2015b. Takauksen ehdot. Viitattu 16.11.2015, <http://www.takuu-saatio.fi/palvelumme/takuu-saation-takaus/takauksen-ehdot>.

Tilastokeskus. 2014. Käräjäoikeudet ratkaisivat lähes puoli miljoonaa siviiliasiaa vuonna 2013. Viitattu 4.11.2015, http://tilastokeskus.fi/til/koikrs/2013/koikrs_2013_2014-04-02_tie_001_fi.html.

Tilastokeskus. 2015. Rahoitus ja vakuutus. Luottokanta. Viitattu 4.11.2015,
http://www.stat.fi/til/lkan/2015/02/lkan_2015_02_2015-09-11_tie_001_fi.html.

Tilastokeskus. 2015. Tilastot. Pienlainayritysten tunnuslukuja vuosina 2014-2015. Viitattu 4.11.2015, http://www.stat.fi/til/lkan/2015/02/lkan_2015_02_2015-09-11_tau_003_fi.html.

Valkama, E. 2011. Talous- ja velkaneuvonnan asiakkaat 2010- velkajärjestely tuomioistuimessa vai muu apu?. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Verkkokatsauksia 18/2011. Viitattu 16.11.2015, http://www.optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/verkkokatsauksia-sarja/QQ1FnbMlx/Verkko18_Valkama_2011.pdf.

Ämmälä, T. 2006. Suomen kuluttajaoikeus. Helsinki: Talentum.

Hei!

Olen Oulun ammattikorkeakoulun liiketalouden-yksikön opiskelija. Teen opinnäytetyötäni kulutusluottojen vaikutuksesta nuorten aikuisten velkaantumiseen. Haluaisitko Sinä auttaa minua selvittämään nuorten aikuisten kulutusluottojen käyttöä sekä tietämystä niistä?

Kysely on lyhyt, sisältäen 12 monivalintakysymystä, joten sen tekemiseen menee noin 5 minuuttia. Kyselyyn vastataan nimettömänä, eikä sen perusteella voida tunnistaa ketään. Vastaukset ovat ehdottoman luottamuksellisia ja niitä käsitellään massana. Ketään vastanneista ei yksilöidä lopputuloksessa. Toivoisin, että vastaisit kyselyyn, vaikka et olisi itse ottanut kulutusluottoa. Opinnäytetyölläni ei ole toimeksiantajaa.

Kyselyssä esiintyy muutamia termejä, joita on hyvä selventää ennen kyselyyn vastaamista. Vakuudettomalla kulutusluotolla tarkoitetaan luotonantoyritysten myöntämiä ja ilman vakuutta saatavia kulutusluottoja, eli niin sanottu pikavippejä, pienlainoja ja joustoluottoja. Luotonantoyrityksillä tarkoitetaan tässä kyselyssä pienlainayrityksiä, jotka myöntävät vakuudettomia kulutusluottoja. Luottotiedot ovat tietoja, jotka kuvaavat henkilön luottokelpoisuutta. Luottotietorekisteri on rekisteri, johon rekisteröidään tietoja maksuhäiriöistä.

Kiitos, että osallistut tutkimukseeni!

Emilia Byström

LIK3SNO

Oulun ammattikorkeakoulu

Kyselylomake

1. Sukupuoli
 - Mies
 - Nainen

2. Ikä (numeroina)

3. Oletko ottanut vakuudettoman kulutusluoton?
 - Kyllä
 - Ei

4. Mihin tarkoitukseen olet ottanut luoton?
 - Laskujen maksuun
 - Velkojen maksuun
 - Juhlimiseen
 - Matkustamiseen
 - Ostoksiin
 - Normaalin elämisen kustannuksiin (välttämättömät kulut)
 - Johonkin muuhun, mihin?

5. Seuraavaksi esitetään kulutusluottoihin liittyviä väitteitä. Valitse sopivin vaihtoehto.

Luotonantoyritysten mainokset luovat mielestäni kuvan helposta ja huolettomasta elämästä.

- 1 Täysin eri mieltä
- 2 Jokseenkin eri mieltä
- 3 Ei samaa mieltä eikä eri mieltä
- 4 Jokseenkin samaa mieltä
- 5 Täysin samaa mieltä

Mielestäni kulutusluotto on helposti saatavaa lainarahaa.

- 1 Täysin eri mieltä
- 2 Jokseenkin eri mieltä
- 3 Ei samaa mieltä eikä eri mieltä
- 4 Jokseenkin samaa mieltä
- 5 Täysin samaa mieltä

Mielestäni kulutusluottojen myöntämistä tulisi rajoittaa enemmän.

- 1 Täysin eri mieltä
- 2 Jokseenkin eri mieltä
- 3 Ei samaa mieltä eikä eri mieltä
- 4 Jokseenkin samaa mieltä
- 5 Täysin samaa mieltä

Kulutusluottojen lainaehdot ovat selkeitä.

- 1 Täysin eri mieltä
- 2 Jokseenkin eri mieltä
- 3 Ei samaa mieltä eikä eri mieltä
- 4 Jokseenkin samaa mieltä
- 5 Täysin samaa mieltä

Lukiassa/ammattioppilaitoksessa tulisi lisätä opetusta oman talouden hallinnasta.

- 1 Täysin eri mieltä
- 2 Jokseenkin eri mieltä
- 3 Ei samaa mieltä eikä eri mieltä
- 4 Jokseenkin samaa mieltä
- 5 Täysin samaa mieltä

6. Jos olet ottanut kulutusluoton, luetko lainan ehdot(korko, kulut) ennen lainapäätöksen tekemistä?

- Luen ehdot huolellisesti
- Silmäilen ehdot nopeasti läpi
- En lue ehtoja ollenkaan
- En ole ottanut kulutusluottoa

7. Onko sinulle aiheutunut maksuvaikeuksia pikaluottojen takia?

- Kyllä
- Ei
- En ole ottanut kulutusluottoa

8. Jos vastasit edelliseen kyllä, miten selvisit niistä?

- Elämällä säästeliäästi
- Ottamalla uuden kulutusluoton
- Lainaamalla kaverilta/ vanhemmilta/ tutuilta
- Velka meni ulosottoon
- Jotenkin muuten, miten?

9. Tiedätkö, missä vaiheessa maksuhäiriömerkintä tulee?
- Heti kun lasku on myöhässä
 - Kun asia laitetaan vireille käräjäoikeuteen
 - 60 päivää maksun erääntymisestä
 - Kun lasku siirtyy perintätoimiston perittäväksi
 - En tiedä
10. Kauanko maksuhäiriömerkintä säilyy luottotietorekisterissä?
- Kahdesta viiteen vuotta, vaikka velka maksettaisiin
 - Maksuhäiriömerkintä poistuu heti, kun velka maksetaan
 - Maksuhäiriömerkintä on elinikäinen
 - En tiedä
11. Tiedätkö, saako työnantaja tarkastaa työntekijän luottotietoja?
- Ei saa, luottotiedot ovat henkilön yksityisasiasia
 - Saa, jos työ edellyttää rahan käsittelyä
 - Saa tarkastaa halutessaan ilman perusteita
 - En tiedä
12. Tiedätkö, saako vuokranantaja tarkastaa vuokralaisen luottotietoja?
- Kyllä
 - Ei
 - En tiedä